

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Навчально-науковий інститут денної освіти

Форма навчання: денна

Кафедра туристичного та готельного бізнесу

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ Г. П. Склад
(підпис, ініціали та прізвище)

«____» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «Особливості розвитку сталого туризму
в країнах Європейського Союзу»**

*зі спеціальності 242 «Туризм»
освітня програма «Туризм» ступеня магістр*

Виконавець роботи Пузирна Жанна Вадимівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис, дата)

Науковий керівник д. геогр. н., доц. Шуканов Павло Васильович
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис, дата)

Полтава – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СТАЛОГО ТУРИЗМУ	7
1.1. Передумови і світові теорії сталого розвитку.....	7
1.2. Сутність та індикатори сталого розвитку індустрії туризму.....	18
1.3. Реалізація принципів сталого розвитку у туристичній діяльності.....	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	35
2.1. Особливості розвитку сталих видів туризму в країнах Європейського Союзу	35
2.2. Сільський та аграрний туризм як складова сталого розвитку туристичної індустрії.....	45
2.3. Досвід країн Європейського Союзу в організації регулювання туристичної діяльності.....	66
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СТАЛОГО ТУРИЗМУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	75
3.1. Програмні снови розвитку сталого туризму	75
3.2. Італія – країна сталого туризму	85
3.3. Розробка екологічного туру по регіону Тоскана	92
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	101
ПЕРЕЛІК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	104
ДОДАТКИ	114

ВСТУП

В Європейському Союзі туристична галузь складається із 2,3 мільйона підприємств, на яких за дослідженнями працює близько 12,3 мільйона людей. Туризм має позитивний вплив на економічне зростання, працевлаштування людей, соціальний розвиток, на сучасну культуру тощо.

Індустрія туризму для Європейського регіону виступає тим інструментом, який зміцнює особливий імідж у світі. Багатовікові мовні, культурні, творчі обміни – це Європейська модель просування.

Зараз Європа займає першість по туристичним прибуттям, на це впливає зокрема висока здатність до сталого зростання (новітні практики та стратегії просування туристичних послуг та продуктів).

Стаття 195 Договору про заснування ЄС говорить наступне:

- ЄС може значно сприяти підвищенню конкурентоспроможності підприємств у галузі туризму та створювати сприятливе середовище для їх перспективного розвитку;
- ЄС може заохочувати співробітництво між державами-учасниками для обміну туристичним досвідом.

Дивлячись на такі дії, вони можуть принести неабияку користь країнам Європейського Союзу, оскільки кожна країна зацікавлена у сталому туристичному розвитку.

Сфера туризму постійно стикається із світовою конкуренцією, оскільки країни, що розвиваються, цікавлять все більшу кількість подорожуючих. З огляду на це, Європа має пропонувати якісний і сталий туризм, використовуючи свої надзвичайні природні дари і культурні традиції (сільська екологічно-чиста місцевість, органічні продукти).

Сьогодні масовий туризм здійснює негативний тиск на біорізноманіття, під ризиком знаходиться культурна спадщина, відбуваються викиди парникових газів. А також наявні зміни клімату можуть вплинути на туристичні напрямки та призвести до реструктуризації моделей мандрівок. Європейська політика має враховувати ці зміни, як шляхом вжиття відповідних стратегічних дій. Розвиток сталого туризму в країнах учасниках ЄС розцінюється як переродження індустрії туризму на новий рівень. Звичний нам туризм не зовсім відповідає концепції сталого розвитку, яка вказує на баланс екологічних, економічних та соціальних складових. Раціональні моделі розвитку туристичної діяльності забезпечать майбутні покоління ще кращими можливостями, які будуть надаватися в здоровому і безпечному навколишньому середовищі. При цьому, інтереси людства будуть серйозно враховуватися та захищатися. Ось цим і пояснюється актуальність цього дослідження.

Дослідження по сталому розвитку туризму проводили багато вітчизняних та закордонних вчених. Серед них, зокрема Т. Ткаченко, Ю. Миронова, Л. Шульгіна, А. Бондар, В. Смаль, І. Смаль, В. Герасименко, Е. Меннінг, М. Стеблер, С. Даймонд, Д. Сміт, Я. Ферсарі, Г. Дюбуа. та інші. Проте багато досить складних питань, пов'язаних з реалізацією сталого розвитку у туристичну діяльність залишаються нез'ясованими.

У Європейському Союзі накопичено значний позитивний досвід з використання різних стратегій стимулювання сталого туризму. Широке поширення цього досвіду дасть реальне уявлення того, яким чином потрібно розвивати туристичну галузь у глобалізованому світі і щоб кожне людське покоління усвідомлювало значущість своєї туристичної діяльності у навколишньому та природному середовищі.

Мета кваліфікаційної роботи: на основі дослідження особливостей Європейського досвіду організації туризму з'ясувати пріоритетні напрями

розвитку сталого туризму та можливості їх подальшого впровадження на ринку туристичних послуг.

Відповідно до поставленої мети у роботі визначені наступні **завдання**:

- з'ясувати передумови і світові теорії сталого розвитку;
- розкрити сутність та індикатори сталого розвитку індустрії туризму;
- вивчити реалізацію принципів сталого розвитку туристичної діяльності;
- дослідити особливості розвитку сталих видів туризму в країнах Європейського Союзу;
- проаналізувати особливості впровадження концепції сталого розвитку у сільському та аграрному туризмі;
- оцінити досвід країн ЄС у організації регулювання туристичної діяльності;
- визначити пріоритетні напрями та обґрунтувати програмні основи розвитку сталого туризму;
- проаналізувати особливості сталого туризму на прикладі Італії та розробити екологічний тур по регіону Тоскана.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є розвиток туристичної діяльності в країнах Європейського Союзу.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні особливості розвитку сталого туризму в країнах Європейського Союзу.

У кваліфікаційній роботі використано такі наукові методи дослідження: критичного аналізу, системного аналізу, порівняння, узагальнення, табличний, індукції та дедукції тощо.

Інформаційну базу роботи склали міжнародні офіційні документи Європейської комісії, офіційний сайт Європейського Союзу, офіційні сайти журналів ЮНВТО та ІСО, матеріали науково-практичних конференцій, наукові публікації, монографії, матеріали статистичної звітності, а також матеріали мережі Інтернет у галузі туризму.

Галузь застосування результатів дослідження може бути використано у практичній діяльності туристичних підприємств чи закладів розміщення й харчування України. Запропоновані у роботі рекомендації міжнародного Європейського досвіду розвитку сталої туристичної діяльності створюють основу для розвитку збалансованого туризму в кожному регіоні України.

Результати дослідження апробовані на XLVI Міжнародній науково-студентській конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2022 рік «Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XIX столітті» (25 квітня 2023 р., м. Полтава). За результатами дослідження та доповіді автора оприлюднено тези на тему «Значення лісових ресурсів для збереження екосистем суші».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СТАЛОГО ТУРИЗМУ

1.1. Передумови і світові теорії сталого розвитку

Людина є частиною природи і живе під її безпосереднім впливом. Життєдіяльність людини обмежена стабільністю певних параметрів, які можуть коливатися лише незначною мірою (температура, хімічний склад, радіоактивне випромінювання тощо). Беззастережний свідомий вплив людської діяльності на природу може привести до непоправних наслідків, фатального розбалансування природного середовища, і таким чином, людський організм не встигне пристосуватися до нових умов навколишнього середовища [1].

Суспільний розвиток і розвиток природи тісно пов'язані між собою. Перехід до сталого розвитку потребує надзвичайних зусиль людства у тому, щоб, змінюючи людський чинник загальнопланетарного розвитку, підпорядкувати діяльність людей об'єктивним, фундаментальним законам збалансованого функціонування екосистем і таким чином зберегти умови фізичного існування людини.

В сьогоденні реаліях надзвичайно важлива проблема сталого розвитку, яка вимагає уваги, обговорення та розв'язання. Взаємозв'язок людського суспільства та навколишнього природного середовища викликали небажані труднощі у світі. Зважаючи на це, почалося обговорення й вирішення інтернаціональних соціально-економічних та екологічних проблем, надтерміновими з яких є:

- забруднення навколишнього середовища, безповоротні процеси занепаду;

- виснаження ресурсів природи, збідніння й винищення видових представників флори та фауни;
- різке збільшення чисельності населення, недостатня кількість продовольства, соціально-економічне становище;
- зростаюча вирва та нерівномірність розвитку між економічно розвиненими і бідними країнами тощо.

У світі надзвичайно важливою постає демографічна ситуація, яка викликана швидким зростанням кількості населення; омолодженням населення у країнах, що розвиваються, і старінням – в економічно розвинених державах; незбалансованістю у розміщенні світового економічного потенціалу й всієї сукупності суспільних благ, які надаються людству, що призводять до високого ступеня розриву в рівнях економічного розвитку основних світових центрів та периферії; зростанням кількості біженців і мігрантів тощо [1]. Можна простежити, що розвиток діяльності сільського господарства стримується по причині високої вартості та нестачі продовольства і відносно цього процес залучення інвестицій досить гальмується. До факторів, які уповільнюють розвиток належать:

- деградація земель сільського господарства (непридатні або потребують значних капіталовкладень для відновлення понад 15% усіх оброблюваних земель у світі);
- скорочення та велике забруднення запасів водних ресурсів, що використовуються у сільськогосподарській діяльності;
- перенасичення земель мінеральними добривами й засобами хімічного, отруйного захисту рослин;
- нерациональне ведення сільськогосподарської діяльності тощо [1].

Надзвичайно терміновими для рішення є екологічні питання, спричинені посиленням факторів людської діяльності на НПС. До них належать:

- забруднення атмосферного повітря (викиди шкідливих хімічних речовин, твердих частинок від індустріальних підприємств, транспортних засобів тощо);

- зниження якості водних ресурсів (виснаження водоймищ, забруднення водних об'єктів погано очищеними трубними отворами підприємств та житлово-комунальних господарств, зникнення малих річок, потрапляння отрутохімікатів у поверхневі і ґрунтові води, біологічних та органічних речовин, які застосовуються у діяльності сільського господарства тощо);

- погіршення загального стану і внесення важких металів, отруйних речовин, або сумішей речовин біологічного чи хімічного походження у ґрунтовий покрив, (все менше і менше в світі залишається вільного ґрунту для оранки, понад 2 млрд. гектарів колись родючих земель втрачено назавжди, тим самим перетворились на пустелі або непридатні території);

- вплив людини на лісові екосистеми (значні площі лісових масивів вирубуються задля будівництва тощо).

Також головними передумовами реалізації сталого розвитку можна визначити такі:

- поширення у свідомості розуміння взаємозв'язку між людиною, людством та природою, а також основ сталого розвитку відкритих стаціонарних систем;

- перетворення людини з об'єкту у суб'єкт глобального розвитку та визначення напрямів її зміни сутності, як особистості;

- формування місцевих, національних, глобальних стратегій стійкого розвитку за умов економічного зростання та забезпечення основних потреб людей;

- знаходження джерел фінансування економічних, екологічних, соціальних, політичних та інших, особливо для країн, що розвиваються;

- створення інституційної та нормативно-правової бази сталого розвитку;

– створення та удосконалення національних та міжнародних систем моніторингу щодо ефективності реалізованих заходів та корегування програм розвитку;

– розгортання масової соціальної мобілізації на користь програм збалансованого розвитку [1].

Зважаючи на сьогоденне екологічне становище, суспільство поступово прийшло до уявлення реальної небезпеки екологічного лиха з трагічними наслідками. За такої умови появилась концепція сталого розвитку, яка має багато спільного із концепцією ноосфери, висуненою В. І. Вернадським, який майже сторіччя тому створив вчення про тісний взаємний зв'язок та вплив людини і природи.

На рис. 1.1.1 наведено концепцію сталого розвитку із основними складниками.

Рис. 1.1.1. Схема триєдиної концепції сталого розвитку [2]

Отже, з рисунка 1.1.1. видно, що основними складниками даної концепції є: економічний, соціальний і екологічний. Реалізація усіх трьох складників, повинна відбуватися разом і одночасно, адже саме це дозволить досягти стабільного сталого розвитку.

Перехід до незмінного сталого розвитку у всіх сферах людської діяльності є одним із першочергових та найважливіших напрямів в нинішньому світі, яким турбуються лідери світу, присвячені сотні урядових і міжурядових програм. Концепція сталого розвитку має своє головне завдання - це поєднання потреби забезпечення економічного зростання, суспільного розвитку людства із збереженням та охороною навколишнього природного середовища.

Важливі правила концепції визначають, що фінансово-економічне зростання має відбуватись в планізбереження довкілля. Також щоб відбувалися значні соціальні перетворення і підвищувався рівень соціально-культурної сфери, потрібне безпосереднє дотримання екологічних обмежень та стандартів.

На даний час існує досить багато теорій сталого розвитку. У першій половині XIX ст. Д. Мілль звернув свою увагу на відношення двох суджень: економічне зростання і скінченність природних ресурсів. З огляду на це, дослідник висунув ідею сприяння у майбутньому «стаціонарного стану» економіки.

В XX столітті Артур Пігу виділяє такі економічні функції навколишнього природного середовища: 1) суспільне споживання; 2) розміщення відходів; 3) територіальна база для господарської діяльності економічних суб'єктів; 4) запас сировини [3].

Кожна з цих перелічених економічних функцій, враховуючи обмеженість чинників виробництва, зменшує можливості економічного зростання внаслідок кількісного і якісного виснаження. Артур Сесіл Пігу, згідно своєї неокласичної економічної теорії чітко доводить результативність такого господарського механізму природокористування, який дозволив би перетворити зовнішні витрати на відшкодування зменшення корисності довкілля у внутрішні витрати по їх запобіганню, які мають додаватись у поточні витрати та ціну продукції.

Славнозвісний академік Володимир Іванович Вернадський, в цей же період висунув думку, стосовно гармонійного взаємозв'язку між людством і середовищем, яка позначалася на екологічних засадах. Він вважав, що невід'ємною властивістю ноосфери має бути високий рівень розвитку науково-технічної думки, яка б дозволила правильно регламентувати відносини між суспільством і біосферою.

Згідно з ідеєю В. Вернадського однією із основних властивостей природних ресурсів є те, що чим більше оборотів здійснить одиниця маси кожного з них, втілюючись у кожному новому циклі в більш досконалі субстанції, тим більшу користь, більшу масу споживчої вартості даватиме суспільству ця ресурсна одиниця. Кульмінацією концепції ноосфери В. І. Вернадського, яка має особливе значення у методології сталого розвитку, є вимога до людини та суспільства адаптуватись до об'єктивних законів біосфери, забезпечуючи її рівновагу. Перехід від ресурсної до біосферної концепції розвитку складає суть сталого розвитку, здатного забезпечити взаємодію суспільства і природи [3].

В численних економічних теоріях розглядалося питання рівноваги та стійкості економіки. Зокрема В. В. Ростоу є безперечним автором теорій економічного зростання, яка в свою чергу відображає стимулювання розвитку техніко-економічних компонентів системи господарювання: рівня розвитку технічних засобів, галузевої побудови господарства, частки виробничого накопичення у сукупності усіх доходів домашніх господарств, структури споживання тощо.

Таким чином, такі процеси руху можуть зменшити в часі перехід від промислової стадії розвитку, через стадії "зрілості" і виробництва великих обсягів до інформаційної стадії.

Такі вчені як Р. Солоу, А. Ендрес, Д. Макінтош, Р. Коуз, внесли значний вклад у теорію сталого розвитку, тим самим віддаючи перевагу економічним

стабілізаторам екологічної та виробничої збалансованості, поліпшенню процесів ринкового регулювання суспільно-природної взаємодії.

Теорію зовнішніх ефектів у 1960 році запропонував англо-американський економіст Рональд Коуз, під якими розуміються екологічні проблеми, що спричиняє необхідність прагматичного екологічно - політичного підходу до процесів прийняття рішень з питань використання природних ресурсів [1].

Трансформація зовнішніх ефектів – це система прийняття рішень вченого А. Ендреса, який думає, що ринкові сили не можуть зберегти людство від екологічних втрат. Податки, збори і сертифікати, мають включатися в цю систему, щоб бути так званим стимулом екологічного і технічного прогресу. При цьому державна політика повинна відігравати надважливу роль, засновану на таких принципах природного користування, як:

а) допомога державних органів країни в упорядкуванні ринкової вартості ціни, товарів та послуг;

б) з огляду на прийняті стандарти на різноманітну продукцію, забруднення води, атмосферних викидів, повинні встановлюватись державні соціальні показники;

в) згідно з виробництвом компаній чи галузей потрібен повний самостійний контроль, який буде проведений шляхом екологічного моніторингу. Отже, як вважав А. Ендрес, щоб зменшити господарські тиски на природне середовище треба правильно поєднати економічні методи і елементи самоконтролю.

Використання поняття «стійкість» в 70-ті роки описувало економіку, яка була у рівновазі з певними екологічними системами підтримки. Під керівництвом професора Д. Медоуза, вчені міжнародної організації дослідили можливі наслідки моделі світової економічної системи. Книга «Межі зростання» (1972 рік, доповідь Римського клубу).

Основними змінними, які розглянули вчені клубу були:

- населення світу;
- індустріалізація;
- забруднення навколишнього природного середовища;
- виробництво продовольства;
- виснаження ресурсів.

Таким чином, група дослідників визначила, що за існуючих умов, технології забезпечують тільки лінійне зростання, що призведе до накопичення негативних наслідків (особливо екологічних), економічного та соціального краху. Вченими було запропоновано як альтернативу - «стійкий стан економіки» [4].

Отже вище зазначені теорії, охоплювали деякі характеристики концепції сталого розвитку. Шведський економіст, вчений Ерік Ліндаль висунув свою думку про наявний рівень сукупного доходу, який може бути вироблений за умови щонайменше збереження сукупного капіталу, за допомогою якого виробляється цей дохід. Тобто ця концепція має на меті правильно використовувати дефіцитні ресурси, екологічні, природні, енергетичні, ресурсні та матеріальні технології. Ліндаль зазначав, що виготовлення екологічно безпечної продукції, якісної, з мінімізацією відходів, включаючи видобування та переробку сировини, повинно бути на високому рівні.

Якщо брати до уваги теорії, які вище зазначені, то визначення поняття сталий розвиток сформувалося окремими науковцями за допомогою своїх власних підходів та механізмів роботи. Поняття «сталого» розвитку, вимагає цілком підвищеної уваги, адже для подальшого всебічного розвитку людства планети його значення колосальне - так зазначає Редкліфт (1991 р.).

Визначення сталого розвитку відбувалося на засадах еволюції підходів (табл. 1.1.1).

Таблиця 1.1.1

Еволюційні підходи по визначенню поняття сталий розвиток

Складено автором на основі [5]

Визначення
... ситуацію, коли вектор розвитку постійно зростає. Можна сформулювати потрібні умови (для сталого розвитку) як наявність запасу природного капіталу (1988 р.)
...підтримку росту загального рівня економіки, що визначається як рівень економічного благополуччя на одну людину (1989 р.)
...рівень споживання, що може залишатись незмінним протягом тривалого часу, без негативного впливу на основні фонди (1991 р.)
...комплекс дій, які покращать життя людини та залишать його на досягнутому рівні (1995 р.)
...процес управління соціальними потребами без зниження якості соціальних механізмів забезпечення рівня життя (1997 р.)
... раціональний підхід до економічної політики, що показує повагу до майбутніх поколінь, додаючи екологічний аспект до процесу прийняття рішень, та націлений на постійне збільшення участі всіх зацікавлених сторін (2000 р.)

Таким чином, еволюційні підходи щодо визначення поняття сталого розвитку мають принципові розбіжності, але в свою чергу широко розкривають основний зміст поняття.

Визначення сталого розвитку заслуговують окремої уваги, запропоновані [6]: 1. Всесвітнім банком: сталий розвиток – це управління сукупним капіталом суспільства в інтересах збереження та примноження людських можливостей.

2. В. І. Даниловим-Даніляном: сталий розвиток – це такий розвиток, при якому вплив на природне середовище залишається в рамках господарської ємкості біосфери, так, що не руйнується природна основа для відтворення життя людини. Під господарською ємкістю біосфери розуміється «допустиме антропогенне навантаження», вихід за рамки якого веде до погіршення незворотних змін в біосфері [7].

3. Х. Дейлі: сталий розвиток – це розвиток без росту.

4. А.Г. Гранбергом: сталий розвиток – це стійкий збалансований соціально-економічний розвиток, який не руйнує навколишнє природне середовище та забезпечує безперервний прогрес суспільства [6].

У 1987 році відбулася доповідь Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку – «Наше спільне майбутнє». Розвиток який може задовольнити будь-які потреби сьогодення і може гарантувати цю можливість людству у майбутньому таке загальноприйняте визначення «сталого розвитку» висунули вчені та дослідники на доповіді.

Нині відомо, що основними складниками Концепції сталого розвитку є екологічний, соціальний, та економічний. Екологічний складник – основна суть і надзвичайно важливе значення полягає у цілісному збереженні екосистем природи і у їх повній життєздатності. Це в свою чергу можливо приведе до глобальної стабільності всієї біосфери. Як ми знаємо, людська діяльність створила міста, тобто таке середовище, яке включає ареали проживання і поняття «природні системи». Природні екосистеми повинні мати здатність до самовідтворення та адаптації змінюватись у різноманітних умовах. Негативні чинники, які зменшують здатність екосистем до самовідновлення – це втрата біологічного різноманіття, забруднення природного середовища (забруднення повітря газами, токсинами, забруднення води і ґрунту внаслідок кислотних дощів, розливів нафти, нітратів, виробничих відходів, міських стоків).

Соціальний складник – основна суть сконцентрована навколо людини і збереженні сталості культурних і соціальних елементів, враховуючи зменшення людських руйнівних конфліктів із небажаними наслідками. Також невід’ємною складовою є збереження, належне ставлення до історично-культурних надбань та справедливий розподіл як духовних благ так і матеріальних. Все у цьому величезному світі повинно бути рівноцінно зважено, тоді і буде навкруги баланс та гармонія.

Економічний складник – основна суть полягає у оптимальному використанні природних ресурсів, які є обмеженими. Екологічні, природні, ресурсні, енергетичні - це технології зберігання. В цьому випадку ще використовуються природні й штучні форми капіталу. Також даний складник ґрунтується при розгляді максимізації сукупного доходу, за умови збереження капіталу сукупного при виробленні цього ж доходу.

Узгодження даних зазначених напрямків, переведення їх у площину конкретних задач – завдання величезної складності, оскільки всі три елементи мають бути збалансовані та чітко відпрацьовані. Економічний та соціальний елементи, взаємодіючи один з одним, породжують нові задачі, такі як досягнення справедливості всередині одного покоління (розподіл доходів), а також надання цілеспрямованої допомоги бідним верствам населення [1].

Виходячи із вище зазначеного, можна окремо виділити вихідні положення триєдиної концепції сталого розвитку, які ґрунтуються на:

- забезпеченні природно-екологічної стійкості навколишнього середовища (на основі теорії біотичної регуляції);
- організації економічного розвитку (на основі радикально модифікованої ринкової системи);
- забезпеченні сталого соціального розвитку (на основі принципів справедливості і солідарності);
- екологізації суспільної свідомості (на основі використання системи освіти та засобів масової інформації);
- забезпеченні тісного міжнародного співробітництва та кооперації для досягнення цілей сталого розвитку.

Таким чином, у всіх основних положеннях йде мова про перехід від стихійності у діях до їх керованості (спрямованості) в економічних та соціальних напрямках, що має призвести до трансформації соціосфери в ноосферу.

Сталий розвиток є об'єктивною потребою людської цивілізації, оскільки він є, повторимо, альтернативою її попередньому розвитку, що поставив людину і суспільство перед проблемою виживання, самозбереження. Об'єктивність сталого розвитку пов'язана з об'єктивним, закономірним характером процесів, що протікають у природі і суспільстві. Природний баланс, природні цикли, природні явища, стабільність функціонування екосистем, обмеженість ресурсів Землі, безмежність Всесвіту і його вплив на земні процеси (у природі, житті людини, суспільства) – усе це речі об'єктивні, які визначають життя людини як біологічного виду і життя людини у суспільстві. Сталий розвиток дає відповідь на об'єктивну потребу привести життя людини та розвиток суспільства у відповідність до природних процесів, аби зберегти глобальний баланс і відвернути катастрофу.

Отже, з вищенаведеного можна зробити висновок, що сталий розвиток – це послідовні дії управління ресурсами на глобальному рівні, результатами яких має бути збереження довкілля та культурного надбання. На даний час органи влади країн світу свідомо оцінюють екологічну небезпеку, яка виникла і вважають, що люди майбутнього мають такі ж права на користування ресурсами землі, як ми. Зважаючи на це, можливим і більш правильним шляхом вирішення цієї проблеми має бути перехід на стійкий розвиток, який при цьому забезпечить всіх суб'єктів господарювання країн економічною безпекою.

1.2 Сутність та індикатори сталого розвитку індустрії туризму

Починаючи з 60-х років вплив великої кількості населення (масовий туризм) спричинив важливі обговорення, аналізування, оцінку, щодо розвитку туристичної діяльності і загалом туризму на засадах сталості. Дискусії були стосовно того, як сталий розвиток впливатиме на туризм і які при цьому будуть позитивні результати і навпаки негативні аспекти.

Працюючи над Брундтланською доповіддю у 80-х роках, фахівці і дослідники туристичної сфери використали термін «сталий туризм». Зокрема у Англії в 1990 році відбулася конференція «Тіні зеленого кольору», на якій говорилося про діяльність, яку потім назвали «сталий туризм». Беручи до уваги обмеження, цілковите збереження ресурсів довкілля та розвиток прибуткового туризму – це в свою чергу вплинуло на появу триєдиної концепції.

Поняття «сталий туризм» почали використовувати більш частіше вже на початку 90-х років, а «План дій 21», і «Конвенція з питань біологічного різноманіття», прийняті в 1992р., підкреслили за необхідність приєднати туризм до складових міжнародної політики захисту навколишнього природного середовища [5].

Спочатку, щоб зрозуміти сутність поняття «сталий туризм» потрібно доцільно розглянути різноманітні підходи науковців та міжнародних організацій (табл. 1.2.1). Також до (табл. 1.2.1) необхідно додати визначення поняття «сталого туризму» за Я. Олійник, П. Шищенко, О. Любіцева та ін. 2008 р. «Сутністю сталого розвитку туризму є формування такої системи туристсько-рекреаційного природокористування суб'єктами туристичної діяльності (організаторами туризму, туристами), яка б за співвідношенням рівня, темпів та напрямів розвитку була комплексно-пропорційна розвитку екологічної, соціальної та економічної складових...» [9, с. 192].

Таблиця 1.2.1

Підходи до визначення поняття «сталий туризм»[8]

Автори	Назва підходу	Сутність
Всесвітня Туристична Організація	Як концепція управління	Туристична діяльність, за якої управління всіма ресурсами проходить таким чином, що економічні, соціальні, естетичні потреби задовольняються, зберігаються культурна складова, екологічні процеси, біологічне різноманіття та системи підтримки життя.

Ю.Б Миронов, І.І. Тучковська		Такий вид туризму, за якого забезпечується оптимальне використання ресурсів навколишнього середовища, підтримуються соціально-культурні особливості туристичних територій та спільнот, які там проживають, забезпечується життєздатність довгострокових економічних процесів з огляду на їхню вигоду для всіх зацікавлених кіл.
Г.Ш. Уварова		Процес, можливий за умови перш за все збалансованого освоєння та використання природних рекреаційно-туристичних ресурсів.
Хартія зі сталого туризму	Як інструмент екологізації	Сталий туризм базується на критерії сталості, тобто це означає, що він має бути екологічно нешкідливим в довготривалій перспективі, економічно доцільним та соціально рівним для місцевих громад.
Порядок денний на ХХІ століття для галузі подорожей і туризму		Здатність туризму упродовж тривалого періоду зберігати свої кількісні та якісні показники, тобто виправдовувати очікування резидентів та туристів як у короткий, так і в більш тривалий періоди без шкоди довкіллю тієї території, яка зацікавлена в його розвитку.
Ю.Б. Миронов	Як стратегія реагування на потреби суспільства	Такий розвиток туристичної галузі, який дає змогу задовольнити потреби туристів сьогодні з урахуванням інтересів регіону щодо збереження можливості надання рекреаційно-туристичних послуг у майбутньому.
І.Я. Цуцман		Повинен забезпечувати потреби нинішніх туристів без втрат для майбутніх поколінь, ґрунтуватись на чотирьох основних аспектах, а саме соціальному, природоохоронному, економічному та культурному.
Л.М. Шульгіна, А.І. Бондар	Як трансформацій на	Перехід від моделі масового туризму до індивідуалізованого туристичного продукту, що зумовлене необхідністю змін у структурі туристичного ринку, внаслідок чого виникають нові

	модель	види туризму.
--	--------	---------------

Головною метою сталого розвитку туризму на сьогодні є новітні розробки механізмів управління туристичною індустрією, засновані на правильному співвідношенні єдності екологічних, економічних, та соціальних (зокрема демографічних) характеристик. Якщо встановиться баланс між цими трьома показниками, то настане загальноекономічний прогрес.

Таким чином, щоб досягти втілення найважливіших ідей сталого розвитку, потрібно використати ефективні інструменти для розробки та реалізації у життя критеріїв і показників, тобто безпосередніх індикаторів сталого розвитку. За рахунок цих визначальних елементів-індикаторів, відбувається діагностика стану складної системи «природа – економіка – людина», розробляються державні, регіональні, міжнародні програми, які дають можливість виділяти існуючі проблеми.

У 1987 році Міжнародною комісією з довкілля та розвитку (комісія Г. Х. Брундтланд) було поставлене завдання розробки показників (індикаторів), а їх необхідність була відзначена в «Порядку денному на XXI століття», прийнятому Конференцією ООН з навколишнього середовища й розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) [10]. «Потрібно розробити індикатори сталого розвитку, щоб було полегшення саморегульованої стійкості комплексних екологічних систем і систем розвитку та сприяти надійній основі для процесу прийняття рішень на всіх рівнях». Дане висловлювання знаходиться у главі 40 «Порядок денний на XXI століття» [10].

Питаннями активної розробки критеріїв та індикаторів сталого розвитку в світі займаються провідні міжнародні організації, такі як: Європейська комісія, Науковий комітет з проблем навколишнього середовища, ООН, Організація країн економічної співпраці та розвитку, Всесвітній Банк, та багато інших організацій.

На міжнародному рівні ще не зовсім завершений процес розробки сталих індикаторів розвитку, але найкращим чином, запропоновані перспективні на даний час, проекти індикаторів для різноманітних масштабних систем. Тому такими системами є: глобальні, регіональні, національні, локальні, галузеві і окремі населені пункти та підприємства.

Досить важливо буде відзначити такі проекти по розробці індикаторів стійкого (збалансованого) розвитку як:

- запропонована Статистичним відділом ООН - система інтегрованих екологічних та економічних національних рахунків (System for Integrated Environmental and Economic Accounting);

- запропонована Комісією ООН по сталому розвитку, яка складається з 132 індикаторів - система індикаторів збалансованого (сталого) розвитку;

- програма екологічних індикаторів тощо.

Отже, щоб робити раціональні висновки про загальний стан та зміни, які відбуваються в нашій природній екосистемі, потрібні певні, доступні для спостереження, оцінки та вимірювання, умови, нормативи і характеристики. Тобто це і будуть наші індикатори сталого розвитку.

Проблема розробки індикаторів сталого розвитку постійно обговорюється і розглядається на різних міжнародних семінарах, конференціях, з'їздах, які мають глобальний рівень. Займаються цим важливим завданням Науковий комітет з проблем навколишнього середовища (SCOPE), Комісія Об'єднаних націй зі сталого розвитку, Департамент політичної координації та сталого розвитку ООН, Міжнародний інститут сталого розвитку (Канада).

В загальному розумінні індикатори сталого розвитку поділяються на соціальні, економічні, екологічні та інституціональні.

Соціальні індикатори:

- чисельність населення, яке проживає в небезпечних природних умовах;
- зростання зайнятості населення;

- доступ до публічної інформації;
- середня тривалість життя людей;
- поліпшення здоров'я і захист людей.

Економічні індикатори:

- доступ до використання ресурсів природи;
- темпи зростання ВВП;
- співвідношення кількості товарів, послуг, продуктів, які вироблені чи здійснюються із заощадженням природних ресурсів, до загальної їх чисельності;

- зміна споживчих характеристик;

Екологічні індикатори:

- обсяги різноманітних шкідливих, отруйних, хімічних, радіоактивних викидів в атмосферу;
- площа природно-рекреаційних територій;
- темпи зростання заліснення та кількість лісових угідь;
- споживання водних ресурсів;
- площа природних заповідних територій.

Інституціональні індикатори:

- наявність органів влади, які займаються управлінням, впровадженням у життя сталого (збалансованого) розвитку;
- участь людей (громадськості) в обговоренні та прийнятті корисних рішень;
- витрати на утримання органів управління на різних рівнях;
- індекс ефективності державного управління органами влади;
- наявність законодавчої бази з питань стійкого розвитку.

Необхідно запроваджувати систему індикаторів сталого розвитку і для туристичної галузі, які дозволять простежувати зміни в процесі економічного

розвитку туризму, його соціально-культурне значення для розвитку регіону, систематизувати впливи на довкілля тощо [11-12].

Зараз у світі вже існують деякі характерні показники сталого туристичного розвитку, до них відносяться:

- показники стресу системи довкілля (поводження з відходами різного характеру, якість води, рівень звукового забруднення, поведження з представниками флори і фауни, забруднення ґрунтового покриву);

- показники раннього попередження (розрахунок допустимих туристичних навантажень та аналіз по зменшенню кількості туристів, які повторно приїжджають до місця свого призначення);

- вимірювання впливу туризму в соціальній, економічній та біофізичній сфері (втрата робочих місць в туристичній діяльності, зниження рівня доходів, втрата лісових ресурсів);

- вимірювання відповідних результатів управлінських рішень (правила прийому туристів, гостей, зміна рівня забруднення туристичного середовища, більша кількість подорожуючих чи туристів, що повертаються);

- вимірювання актуального сучасного стану туристичної індустрії (рівень зайнятості населення в туристичній сфері, рівень економічної ефективності).

Також надзвичайно важливо, що зараз використовуються в стратегії сталого розвитку туризму такі показники:

1. Рівень задоволення туристичних потреб, та якість діяльності, яку проводять туристичні заклади:

- кількість підприємств, що використовують місцевий продукт;
- покращення чи погіршення рівня обслуговування порівнюючи з минулим роком;
- кількість ліцензованих та сертифікованих підприємств, які надають туристичні послуги туристам;

- щомісячний рівень зайнятості готельних підприємств, кількість відвідувачів;

- кількість робочих місць в туристичній галузі (на весь рік чи сезон, на повний день, з частковою зайнятістю);

2. Обсяг туризму:

- щомісячна кількість туристів в закладах харчування та розміщення;

- кількість програм з розвитку туризму, що отримують дозвіл на впровадження, реалізацію;

- кількість відпочиваючих туристів, кількість грошей, витрачених в певному регіоні, кількість днів та ночей;

- кількість засобів пересування (транспортні);

- кількість туристів, які відвідали визначні культурні та історичні пам'ятки;

- кількість цікавих визначних пам'яток та підприємств, що пропонують відпочинок та відкриті цілий рік;

3. Вплив на природне середовище:

- кількість підприємств, які роблять належні заходи щодо захисту довкілля, наприклад, здійснюють повторну переробку сміття, виготовляють пакети з органічної сировини;

- стан якості водних об'єктів, ґрунтів та повітря;

- кількість відвідувачів, що прибувають громадським транспортом;

- рівень забруднення природних географічних ділянок (ландшафтів).

4. Рівень задоволення відвідувачів:

- відсоток задоволених відвідувачів (взагалі та за типами місць/послуг);

- кількість скарг, отриманих відвідувачами;

- кількість відвідувачів, що повернулись.

5. Реакція місцевої громади:

- відсоток опитаного населення, які задоволені якістю туристичних послуг на місцевому рівні;

- кількість скарг, пов'язаних з туристичною діяльністю.

Отже враховуючи все вищесказане, потрібно зробити загальний висновок. Сталий туризм повинен: збалансовано використовувати природні ресурси; підтримувати екологічні процеси, які відбуваються навколо нас; сприяти збереженню всього живого і не живого; підтримувати традиції регіону, задіяного в туристичній діяльності; розвивати історичну, культурну, соціальну спадщину територій; створювати умови для соціального розвитку місцевого населення та забезпечити отримання економічної дохідності тощо.

Індикатори сталого розвитку мають вагомий роль для туристичної галузі, але їх розробка є комплексною, дорогою процедурою, яка потребує великої кількості достовірної інформації, отримати яку буває складно, а інколи навіть неможливо. Такі проблемні питання потребують подальшого доопрацювання на державному й міжнародному рівнях.

Організація індустрії туризму на засадах сталості повинна базуватись не лише на простих словах (повазі) до природних екосистем, але і обов'язково на захисті довкілля, враховуючи всі особливості туристичного регіону. Стійкий розвиток дещо відрізняється від інших форм розвитку за своїми характеристиками, такими як модель необмеженого розвитку та класична модель. У таблиці 1.3.1 вказані найголовніші характерні особливості сталого розвитку. Концепція сталого розвитку туризму – ценова форма філософії подорожування. Світова туристична індустрія навколо себе зіштовхується з багатьма серйозними проблемами, які спричиняє, це в свою чергу призводить до того, що потрібно знаходити нові шляхи та методи їх вирішення. Тому, останнім часом поширена так звана концепція сталого туризму, яка припускає об'єднання економічних, екологічних і соціальних складових у прийнятті рішень. Також вона є частим додатком до концепції стійкого розвитку.

Це вказує на те, що нині (й найближчим часом) у соціумі з орієнтацією на сталий розвиток формується нове мислення. У сфері туристичної діяльності воно вже досить добре вплинуло на виникнення нових мотивацій для подорожі, зумовлених потребою отримання такого туристичного досвіду, який би втілював, окрім іншого, екологічну і соціальну відповідальність. Таким чином, людський розвиток продукує нові парадигми розвитку туризму, що ґрунтується на принципах екологізації, соціологізації, гуманізації та принципах сталого розвитку [13].

Згідно з ВТО, стійкий туризм – це «такий напрям розвитку туризму, що дозволяє задовольняти потреби туристів зараз, з огляду на інтереси приймаючого регіону, дозволяє зберегти цю можливість у майбутньому. При цьому передбачається керування всіма ресурсами таким чином, щоб економічні, соціальні та естетичні потреби задовольнялися з підтримкою культурної й екологічної цілісності, без нанесення шкоди біологічній розмаїтості і системам життєзабезпечення» [13].

Таблиця 1.3.1

Характерні особливості сталого розвитку [14]

Характеристика	Механізм прояву
Прямий зв'язок з навколишнім середовищем	Людська діяльність та використання ресурсів не можуть перевищувати можливості екосистеми, адже це призведе до деградації довкілля.
Передбачення майбутніх потреб	Моральний обов'язок зберегти для майбутніх поколінь можливість забезпечити власні потреби з ресурсів навколишнього середовища, яке має наше покоління.
Збереження та покращення якості життя	Якість життя означає не лише матеріальний, але й соціальний, моральний, духовний аспекти. Тому якість має включати всі ці аспекти.

Рівні можливості	Всі адміністративні одиниці та соціальні групи в країні повинні мати рівні права, можливості та обов'язки. Особлива увага повинна приділятися бідним та людям з особливими потребами.
Принцип обережності	Якщо існує сумнів з приводу екологічного впливу якихось дій чи проектів із розвитку, то вибір, в першу чергу, має бути на користь захисту довкілля.
Потреба співвідносити всі дії з впливом на довкілля	Щоб вирішити серйозні проблеми навколишнього природного середовища, необхідно брати до уваги всі їх аспекти.

1.3. Реалізація принципів сталого розвитку у туристичній діяльності

Шведським агентством по захисту навколишнього середовища (Environmental Protection Agency – SEPA) були розроблені 10 принципів сталого туризму, але очевидно, що зараз все змінюється в шаленому темпі, тому більшість видів туризму не відповідає критеріям сталого розвитку, і необхідний перехід на нові актуальніші принципи [13].

Відповідно до концепції сталого розвитку існують фактори, що стимулюють розвиток туристичної індустрії. Цими факторами є [15]:

- зростаючий регулятивний тиск;
- зростаюча поінформованість про зниження собівартості при доцільному споживанні ресурсів;
- організації, які надають туристичні послуги, усвідомлюють, що екологічна якість є необхідним показником конкурентоспроможності;
- компетентність уряду й організацій у тому, що розвиток туризму впливає на навколишнє середовище;

– зростаюча поінформованість громадськості про можливості впливу на туристичну політику.

Необхідно зазначити, що розвиток всієї території може відбуватися за умов сталого розвитку туризму. З огляду на це, буде позитивний вплив в аспекті охорони навколишнього природного середовища, охорони культурних цінностей, економічного та соціального розвитку (табл. 1.3.2).

Всесвітня туристична організація (UNWTO) ще у 1988 році створила для туристичної сфери принципи сталого розвитку. У 1996 р. був опублікований звіт «Програма дій на XXI сторіччя для індустрії туризму і подорожей – назустріч стійкому екологічному розвитку», де визначаються головні канали розвитку сфери туризму, органів влади та інших учасників. А саме Всесвітня рада з туризму і подорожей (UNWTO) і Рада з проблем Землі (EarthCouncil) перерахували у програмі 10 найважливіших напрямів роботи, щоб досягти сталого розвитку. Тому, основний сенс принципів стійкого розвитку туризму полягає в екологічній, культурній, економічній сталості, а також сталості для співтовариств, які проживають на певній території.

Таблиця 1.3.2

Зв'язок сталого туризму та сталого розвитку [15]

Сталий туризм	
Природокористування	- раціональне землекористування; - ефективне використання біоресурсів; - пом'якшення впливу на природу;
Охорона природи	- підтримка ООПТ; - охорона рідкісних видів та екосистем; - охорона традицій;
Охорона культури	- ріст міжкультурного розуміння; - психічна та фізична реакція; - передача та обмін інформації; - ріст освітнього рівня;

Соціальний розвиток	- створення соціальних структур та інститутів; - створення робочих місць; - розвиток інфраструктури; - розвиток сполучених галузей;
Економічний розвиток	- ріст добробуту місцевих рад; - надходження до бюджету; - економічна інтеграція світового господарства.
Сталий розвиток	

На практиці це означає, що всі туристичні компанії мають здійснювати запропоновані заходи для досягнення довгострокового стійкого розвитку.

Вагомий внесок у реалізацію принципів стійкого розвитку в туристичну індустрію робить Рада Європи, при якій створено підкомітет з розвитку туризму. Натомість ще існує схожа організація й при Європейській комісії. Протягом 1994 – 1997 рр. Радою Європи було надруковано три рекомендації з питань політики стійкого розвитку: «Генеральний курс для стійкого і екологічно безпечного розвитку туризму», «Політика стійкого розвитку туризму у природоохоронних територіях», «Політика розвитку стійкого і екологічно безпечного туризму у прибережних територіях» [13].

1 жовтня 1999 р. Генеральною асамблеєю UNWTO в Сант-Яго (Чилі) було прийнято «Глобальний етичний кодекс туризму», основні положення якого розкривали сутність концепції стійкого розвитку в туризмі. Шведське агентство з охорони навколишнього середовища (Environmental Protection Agency – SEPA) розробило 10 принципів стійкого розвитку:

- стійке, невичерпне, обдумане використання ресурсів;
- скорочення надлишкового споживання і відходів;
- забезпечення цілковитого збереження соціального, культурного, природного різноманіття;

- інтеграція туризму до планів регіонального розвитку, комплексний підхід, більш ретельне планування;
- підтримка місцевих економік;
- розділення місцевим населенням фінансових та інших переваг туристичної сфери та безпосередня участь у розвитку туризму;
- з метою вирішення конфліктів інтересів, проведення консультацій і обговорень між зацікавленими особами;
- навчання персоналу;
- відповідальна торгівля у сфері туризму;
- постійні дослідження, контроль і моніторинг сфери туризму [16, с. 23].

Туристична Рада та Всесвітній фонд дикої природи (WWF) запропонували концепцію сталого розвитку туризму, при якій, останніми роками, були розроблені основні принципи та способи впровадження (табл. 1.3.3).

Таблиця 1.3.3

Принципи сталого туризму [13]

№ з/п	Принципи
1	Стале використання ресурсів: природних, соціальних та культурних.
2	Скорочення споживання та шкідливих викидів: попереджає необхідність витрати великих коштів на усунення шкоди, нанесеної природі та підвищує якість туризму.
3	Збереження розмаїття: розвиток природного, культурного та соціального аспектів.
4	Урахування туризму в плануванні: туризм інтегрований у національне та місцеве планування та оцінений з точки зору впливу на екологію, підвищує власні шанси на виживання.
5	Підтримка місцевої економіки: туристична діяльність, що підтримує місцеву економіку та зважає на екологію, не завдає шкоди оточенню.
6	Залучення місцевих громад: повне залучення позитивно впливає на економіку та довкілля, а також значно покращує якість туристичних послуг.

7	Консультування зацікавлених сторін та громади: необхідне для попередження та розв'язання потенційно можливих конфліктів інтересів.
8	Підготовка персоналу: залучення місцевого персоналу на всіх етапах туристичної діяльності покращує якість туристичного продукту.
9	Маркетинг туризму: надає повну інформацію про туристичну сферу, підвищує повагу до природного, соціального та культурного середовищ приймаючих місцевостей та рівень задоволення клієнтів.
10	Проведення досліджень: для вирішення проблем та покращення ситуації в приймаючих місцевостях і серед клієнтів важливі постійний моніторинг та дослідження галузі туризму.

Як вважає, Ткаченко Т. І. загальні принципи сталого розвитку туризму мають свою сутність [17]:

1. Еволюційний характер та довготривалий розвиток. Суспільство – це велика сила, яка обов'язково повинна розвивати довготривалий характер, щоб відповідати потребам сучасних людей, а для майбутніх поколінь мати можливість задовольнити свої потреби у подорожах та відпочинку. Одна з передумов довготривалого характеру розвитку – це еволюційність. Тому що, революційні зрушення в туризмі без достатнього підготовчого етапу та забезпечення інституційними структурами, інфраструктурою та кадрами, зміна уявлення представників туристичного бізнесу та самих туристів про туристські цінності може призвести до зворотного напрямку його розвитку – негативного та несталого.

2. Екологічна ефективність туристичного руху та бізнесу, сприяння збереженню та раціональному відтворенню цілісності навколишнього природного середовища та культурного надбання. На певну таксономічну одиницю або територію обсяги туристського руху не можуть збільшуватися необмежено навіть при всіх інших незмінних умовах довкілля. На даний час це аксіома, яку вже не потрібно доказувати. Екологічна складова

притаманна не тільки розумному використанню дикої природи у туризмі, але й туристичним об'єктам, заснованим на використанні цих ресурсів – етнографічні музеї, історичні замки, палаци, території природно-заповідного фонду і т. д. Таким чином, даний принцип сталого розвитку туризму має на меті розумно та свідомо використовувати туристичні ресурси і підтримувати біорозмаїття.

3. Збалансованість усіх компонентів стійкого розвитку туризму як екологічної, економічної та соціальної системи. Нинішні обмежуючі умови у сфері експлуатації туристичних, рекреаційних природних ресурсів якимсь чином відносні, оскільки пов'язані зі здатністю планетарної екосистеми (біосфери) справлятися з різними наслідками діяльності людини, характеристикою комплексу галузей регіону та ступенем пріоритетності туризму в ньому, рівнем соціальної організації, а також ступенем досягнень науки та техніки. Отже кожна компонента туристичної системи має вагомість і ступінь розвитку, які з часом можуть змінюватися, але до певних меж. При цьому можливі, але недопустимі негативні наслідки для будь-якої з них.

4. Соціальна справедливість доступу різних поколінь до туристичних ресурсів: природних і штучних, економічних, культурологічних і соціально-побутових. Щоб реалізувати даний принцип потрібне виконання деяких важливих завдань: постійний розвиток пропозиції туристичних продуктів і послуг, диверсифікація туристичного бізнесу на регіональному рівні, регулювання руху капіталу, демографії, соціальних завоювань щодо структури доходів різних верств населення, обсягу та структури вільного часу, доступу до послуг туризму, освіти, культури, охорони здоров'я, спорту та розваг.

Отже, на наш погляд мають вирішуватись дві найважливіші проблеми: розвиток соціального туризму та його окремих структур, орієнтованих на верстви населення, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини, тому люди мають відчувати задоволення від елементарних потреб; процес розвитку спеціалізованих та екстремальних видів туризму, отже як

підсумок, узгодження способу життя людей, які мають високий рівень доходів, з екологічними можливостями територій.

5. Динамічний характер розвитку. Стійкий розвиток туристичної діяльності являє собою не постійний збалансований стан, а процес об'єктивних закономірних змін, в якому масштаби використання ресурсів, напрямки збільшення прибутку (інвестиції), орієнтація культурно-освітнянського, технічного та наукового розвитку й інституціональних перетворень повинні узгоджуватися у площині можливостей задоволення туристських потреб як нинішніх так і майбутніх поколінь.

Зрештою, в більшості країнах світу моделі розвитку туризму не завжди відповідають тим критеріям сталого розвитку, але окремі положення все ж таки частіше втілюються у життя. Тому, безсумнівно, концепція стійкого розвитку у туризмі є не тільки темою обговорення у науковому середовищі (кількість конференцій та публікацій із зазначеного приводу б'є рекорди), а й принциповим імперативом внутрішньої політики багатьох держав і самої парадигми туризму XXI століття. Фактично вона виступає, так би мовити, «фоновною основою» останньої. Свідченням цього є розширений всебічний природний процес природи, туризму, так і всього суспільства [18].

Отже принципи сталого розвитку туризму мають важливе значення, як для природної екологічної системи, так і для людства, адже дають нам основне розуміння і шлях який ми маємо пройти до збалансованого стійкого розвитку. Тому головними завданнями, які мають виконуватися є: постійний моніторинг, аналіз, дослідження туристичної індустрії; підтримка місцевих органів влади; використання ресурсів по відповідним правилам; скорочення споживання та шкідливих викидів; планування у сфері туризму; підготовка висококваліфікованого персоналу галузі туризму; залучення місцевих громад; збереження та розвиток природного, соціального та культурного розмаїття.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

2.1 Особливості розвитку сталих видів туризму в країнах Європейського Союзу

Туризм – глобальне, багатогранне явище, якому властивий стрімкий темп та певні тенденції розвитку. Адже зараз в туристичній галузії чи іншою мірою, свідомо чи несвідомо, залучено більше половини населення світу. Туризм нестримно розвивається та поступово оновлюється новими ідеями і новими видами, щодо свого розвитку.

Сучасна туристична галузь займає одне з найбільш перспективних і високоприбуткових місць у світовій економіці. Доходи від туристичної індустрії зростали кожного року на 7,9% при щорічному середньому зростанні кількості прибутків від туризму на 4,6%. Дані взяті за останні 10 років, згідно Всесвітньої туристичної організації. Значну частину в бюджеті держав займають доходи, отримані від туристичної діяльності, що складають до 10% валового національного продукту. Ріст динаміки прибутковості туризму значно випереджає динаміку прибутковості інших галузей економіки.

Одним з найкращих туристичних напрямків і найбільш привабливих регіонів світу є країни Європейського Союзу. Індустрія туризму країн ЄС являє собою міжгалузевий сектор національних економік, який об'єднує діяльність багатьох контрагентів та туристичних посередників напряму, або опосередковано пов'язаних з наданням туристичних послуг [19, с. 9]. Туризм робить вагомий внесок в економічний розвиток, тому на країни ЄС припадає основна частка світового туристичного ринку – близько 52-55% усіх

міжнародних туристичних поїздок, що в свою чергу може сприяти досягненню регіональних та національних цілей країн ЄС [20].

Стан розвитку туризму у країнах Європейського Союзу характеризується такими основними показниками і тенденціями:

- щорічно здійснюється понад 52% подорожей в межах Європи;
- частка туризму у країнах ЄС складає - 14%, туризм формує 8% сукупного ВВП країн ЄС і забезпечує близько 11% економічного зростання;
- кількість робочих місць у туристичній індустрії країн ЄС складає близько 12% від загальної чисельності зайнятих;
- відбувається скорочення тривалості і збільшення кількості туристичних подорожей, що формує попит на туристичні пропозиції, які надають можливість відвідати значну кількість місць за короткий час;
- відбувається активне залучення держав у конкурентну боротьбу за вплив на параметри міжнародного туристського потоку, зокрема через реалізацію державних програм, запровадження нормативної бази та фіскальної політики, сприятливої для розбудови туристичної індустрії;
- пріоритетним напрямом розвитку туризму стає створення ефективних механізмів установа і підтримання рівноваги між збереженням природних і історико-культурних ресурсів та туристичною діяльністю [21]. Американська дослідницька та експертна компанія (Technavio), провела дослідження глобальних тенденцій ринку і за її оцінками європейський регіон до 2027 року завоює 38% світового ринку збалансованого туризму [22].

Перші 20 позицій у світовому рейтингу сталого туризму, складеного Euromonitor завоювали європейські країни. Такий результат відбувся завдяки належному виконанні стратегії Green Deal (таблиця 2.1.1).

Таблиця 2.1.1

Рейтинг країн за Індексом сталого туризму у 2021 р. [23]

№	Країна	№	Країна	№	Країна	№	Країна
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Швеція	21	Канада	41	Еквадор	61	Бахрейн
2	Словаччина	22	Болівія	42	Камерун	62	Узбекистан
3	Фінляндія	23	Австралія	43	Греція	63	Тайвань
4	Австрія	24	Польща	44	Мозамбік	64	Китай
5	Естонія	25	Україна	45	Грузія	65	Коста-Ріка
6	Франція	26	Ірландія	46	Перу	66	Туніс
7	Латвія	27	Італія	47	Йорданія	67	РФ
8	Ісландія	28	Румунія	48	ОАЕ	68	
9	Словенія	29	Білорусь	49	Танзанія	69	Чилі
10	Норвегія	30	Нідерланди	50	Бразилія	70	Японія
11	Швейцарія	31	Північна Македонія	51	Мексика	71	Оман
12	Данія	32	Мальта	52	Колумбія	72	Казахстан
13	Литва	33	Сербія	53	ПАР	73	Домініканська Республіка
14	Хорватія	34	Уругвай	54	Боснія та Герцеговина	74	Алжир
15	Німеччина	35	США	55	Гватемала	75	Ямайка
16	Чехія	36	Нова Зеландія	56	Ізраїль	76	Кенія
17	Угорщина	37	Кіпр	57	Гонконг	77	Аргентина
18	Бельгія	38	Болгарія	58	М'янма	78	Шрі-Ланка
19	Португалія	39	Великобританія	59	Саудівська Аравія	79	Кувейт
20	Іспанія	40	Панама	60	Лаос	80	Мальдіви

Як видно з таблиці 2.1.1 країна Європейського союзу Швеція знаходиться на першому місці і такий рейтинг відбувається вже кілька років поспіль. Швеція як сталий туристичний регіон пропонує своїм туристам широкий вибір екологічних турів: сплав на плотах; пошук диких їстівних ресурсів; участь в устричному сафарі; відпочинок на чистих, мальовничих озерах; відвідування

лісових екосистем; милування полярним саявом; арктичні пригоди, занурення у корінну саамську культуру. Також країна має 30 дивовижних національних заповідних парків, які вражають своїм колоритом та красою.

Швеція вважається найбільш сталою туристичною країною і має різні профілі розвитку (таблиця 2.1.2).

Таблиця 2.1.2

Профіль Швеції як найбільш сталої туристичної країни
за версієюEuro monitor [24]

Критерії	Рейтинг 2021	Зміна позицій у рейтингу 2020/2021	
		Напрямок зміни	Зміна позицій
Індекс сталого туризму	1	Без змін	0
<i>Субіндекси</i>			
Екологічна сталість	14	Зниження	-5
Економічна сталість	19	Зростання	9
Соціальна сталість	18	Без змін	0
Ризик	2	Зростання	2
Сталі заклади розміщення	15	Зниження	-1
Попит на сталий туризм	7	Зростання	1
Сталий транспорт	18	Зростання	1

У таблиці 2.1.3 наведено список топ-5 європейських країн у розрізній частині окремих компонентів. Таким чином, проведений статистичний аналіз дає змогу зрозуміти, що Європейський регіон виступає найважливішим та домінантним екологічним кластером на глобальному ринку сталого туризму і в свою чергу деякі країни ЄС впевнено ідуть до своїх цілей збалансованого розвитку. Щоб проаналізувати та дослідити особливості розвитку видів туризму, потрібно більш детально пройтися по прикладах країн Європейського Союзу.

Таблиця 2.1.3

Компонентний аналіз профілю найбільш сталих
туристичних країн у 2020 році за версією Inter Nations [24]

Складові рейтингу	Рейтинг країн				
	1	2	3	4	5
Еко-товари	Австрія	Швеція	Данія	Фінляндія	Німеччина
Енерго- забезпечення	Швеція	Данія	Фінляндія	Австрія	Норвегія
Управління відходами	Швеція	Фінляндія	Норвегія	Австрія	-
«Зелена» урядова політика	Норвегія	Фінляндія	Швеція	-	-
Екологічна свідомість	Швеція	Данія	Фінляндія	-	Австрія
Довкілля	Фінляндія	-	-	-	Норвегія
Якість Повітря	Фінляндія	Норвегія	Швеція	-	Данія
Якість води	Фінляндія	Норвегія	Австрія	Швеція	-

Відомою на сьогодні країною, яка розвиває сталий розвиток туризму є Франція. З кожним роком, туристи все більше і більше звертають увагу на ті господарства, що сертифіковані і працюють за принципами сталого розвитку. З огляду на це невпинно розвивається винний туризм. Особливість цього виду туризму полягає у взаємовигідних можливостях. Наприклад для подорожуючих, туристів знайомство з винним регіоном, а для безпосередніх виробників вина - просування своїх індивідуальних практик виноробного процесу. Важливо, що туристична діяльність повинна зберігати характеристики місцевої території, включаючи її середовище та екосистему» [25]. Важливу роль для місцевого та сільського розвитку відіграє саме винний туризм.

З кожним роком, серед населення Франції зростає турбота про навколишнє природне середовище, і тепер туризм активніше налаштований підтримувати цінності сталого розвитку [26]. На прикладі Франції, можна побачити, що виноробні регіони, які працюють за екологічними принципами, більше приваблюють відвідувачів з етичних та екологічних міркувань і частка таких подорожуючих зросла за останнє десятиліття [27]. Туристичний досвід Франції засвідчує, що головною причиною вибору виноробного регіону серед туриста – є якість його ландшафтів; природне середовище, а отже, і його конкретні компоненти. Відповідно, можна очікувати, що покращення різноманіття екосистем матиме позитивний вплив на привабливість туристичної території [28].

Варто взяти до уваги хороший приклад історичного регіону Лангедок-Русільйон на півдні Франція, щодо наявних ознак дотримання принципів сталості у роботі виноробень. Саме це місце є одним з найбільших виробників органічних сертифікованих і біодинамічних вин у Франції; чотири його департаменти (округи) входять до десятки департаментів з виробництва органічного вина у Франції, а понад 2000 виробників працюють на 38145 гектарах органічних виноградників [29].

Кількість опитаних за дослідженнями винного туризму у Франції складає 57%, які відзначають, що важливість збереження природного середовища як частина привабливості виноробні. Третя частина учасників опитування згадує етикетку з маркуванням органічної продукції як мотивацію туриста відвідати їх, щоб дізнатися більше про їхні практики. Власне, захист живого різноманіття і відповідальна робота з орієнтацією на сталість може бути переконливим аргументом для збільшення кількості відвідувань виноробних маєтків і охоплення нової групи споживачів, які цікавляться довкіллям та екологією [30].

Взаємодія між такою туристичною діяльністю і захистом природної системи не обмежується лише аспектами морально-етичної привабливості. А

саме захист екосистеми підносить цінність винного туризму. Для 85% респондентів винний туризм стає публічною демонстрацією екологічних цінностей виноробень [30]. Отже у такий спосіб невеликі виноробні підприємства змогли досягти більшого успіху в досягненні цілей збалансованого розвитку, ефективніше поєднуючи захист екосистеми та винний туризм.

Дуже цікавим прикладом розвитку за принципами сталості є медовий туризм (апітуризм). Помітний інтерес до розвитку цього виду туризму зумовлений необхідністю забезпечення оптимальних умов відпочинку, профілактики, лікування та відновлення здоров'я населення. Сьогодні пасіки все більше стають екскурсійним об'єктом для туристів.

Апітуризм (бджолиний туризм, медовий туризм,) – різновид туризму, при якому можна дегустувати, споживати, купувати продукцію бджільництва (мед, бджолині стільники, прополіс, віск, перга, гомогенат, маточне молочко, бджолина отрута, бджолиний підмор, забрус) безпосередньо на місці у виробника. За дослідженнями Кляп М. П. медовий туризм є сталим видом туризму за всіма ознаками, адже не виснажує природні ресурси, а навпаки сприяє їх колосальному збагаченню. Позитивний розвиток проявляється у нових стратегіях сільськогосподарського виробництва, соціально-економічному відродженні сільської місцевості, створенні нових робочих місць [31, с. 198].

Розглянемо 4 важливі функції, які виконує апітуризм:

- туристична функція – захоплення специфікою природи та місцевими традиціями регіону, особливо до роботи фахівців (бджоляр) й самої історії галузі сільського господарства (бджільництва);
- функція оздоровлення – просування екологічних природних методів лікування та продуктів бджільництва, які у разі правильного використання можуть повністю замінити складні лікарські засоби;

– просвітницька функція – медовий туризм популяризує екологічну діяльність, інформуючи туристів про величезну роль, яку бджоли відіграють у функціонуванні багатьох екосистем;

– соціальна функція – апітуристична пропозиція дає змогу активізувати місцеву громаду через створення нових робочих місць, розвивати агротуристичні господарства та скористатися потенціалом знань і досвіду пасічників [32, с. 177].

Також країна – лідер по розвитку апітуризму в світі це – Словенія. Тут гарно розвинуте бджільництво. Цікаво те що, в цій країні у 1734 р. народився засновник сучасного бджільництва Антон Янша. Загалом словенський мед має високу якість і екологічність, при цьому дуже різноманітний за смаками. Популярні і відомі на весь світ Словенії ночівлі в бджолиних господарствах, ефективні процедури – медові масажі та інгаляції повітрям вулика [33].

Порівнюючи з деякими країнами Європейського Союзу Словенія не відзначається значною кількістю вуликів і бджолярів, чи значним виробництвом меду, але все таки на 1000 мешканців країни припадає 5 бджолярів – це найбільше в ЄС. Словенія виробила меду на 10 % більше середнього показника за останні десять років, а саме 1 746 тонн; експортувала бджіл на суму 47 тис. євро (більше ніж втричі, як порівняти з попередніми трьома роками) [32].

Словенія одна з перших країн Європи, хто категорично заборонив використовувати шкідливі для бджіл пестициди і є єдиною державою-членом ЄС, яка захистила рідну бджолу – карніольську. Словенський мед має статус захищеної географічної вказівки. Пасіки зареєстровані, а мед перебуває під суворим контролем якості. Словенські вулики мають свої особливості: бджолярі зображені з цікавих, смішних побутових оповідань, забобонів, звичаїв і любовних мотивів, що є відмітною етнографічною рисою країни [32, с. 179].

Потрібно зауважити, що міське бджільництво є частиною сталого туристичного розвитку, що в першу чергу сприяє збереженню та посадці нектарних рослин і дерев. Цепідвищує якість міського життя та сприяє самозабезпеченню [32, с. 180]. Бджільництво Словенії розвинене в селех, містах, і навіть в цілих регіонах. Відомими центрами є: Лашко, Радовлиця, Жировниця, Любляна, Блед, Марибор, Бохін, Брда, Водоле [32, с. 181].

Першою у світі зеленою країною ЄС за міжнародними стандартами «Green Destination» і однією з перших у світі країн, що пропонують інноваційні та сертифіковані форми апітуризму, вважається саме Словенія. Країна суворо перевіряє туристичні угоди, пов'язані з бджільництвом. Постачальники послуг класифікуються відповідно до строгих критеріїв. На підставі оцінки вони отримують знак з однією, двома або трьома бджолами [33, с. 233].

Також в ряді інших країн Європейського Союзу розвиваються сталі види туризму. Наприклад у Франції та Іспанії досить розвинена туристична діяльність у сільській місцевості [34].

Польський туризм характеризується становленням малого не сільськогосподарського підприємництва, в тому числі зеленого туризму [35]. Підприємства Польщі надають туристичні послуги відпочиваючим на базі своїх господарств.

У Данії досить добре розвинений велосипедний туризм за сприяння Національної асоціації агротуризму [36].

У Португалії туризм є привабливим завдяки високому рівню розвитку лікувально-оздоровчого, культурно-пізнавального, курортно-пляжного, спортивного та екскурсійного туризму [37, с. 155].

Пріоритетними векторами збалансованого розвитку у Латвії [38] є бізнес-туризм, міський туризм, прикордонний та транзитний туризм, культурно-пізнавальний туризм, чому сприяє своєрідна середньовічна архітектура.

Угорщина характеризується відвідуванням термальних курортів, що включає в себе лікувальний туризм, сільський туризм, винні тури, мисливські тури, відпочинок у замках, ексклюзивні тури для розваг та відпочинку [39, с. 129].

У Чехії індустрія туризму виділяється різними популярними природними та культурно-історичними пам'ятками, які приваблюють туристів. Країна має значний туристично-рекреаційний потенціал та налагоджені можливості для функціонування та сталого розвитку різноманітних видів туризму та активного відпочинку [40].

Туристична діяльність Італії передбачає розвиток зеленого туризму, це не тільки відпочинок на природі, а й отримання переваг від сільського укладу життя та екологічно чистих продуктів харчування [41, с. 17].

Важливу роль у національній економіці Болгарії відіграє самотуризм. Туристичне районування у Болгарії є сприятливим для формування комбінацій туристичних продуктів/послуг завдяки поєднанню соціально-економічних, культурних та природних умов для туризму [42, с. 43].

Таким чином, проведений аналіз по особливостях розвитку різних видів туризму свідчить, що країни Європейського Союзу розвивають свою туристичну діяльність по принципам збалансованого розвитку, використовуючи при цьому всі можливі ефективні методи та інструменти. Кожна країна характеризується своїми найкращими практиками ведення туристичного бізнесу: використання унікальних природних ресурсів з метою профілактики, лікування, оздоровлення; залучення подорожуючих поринути в особливу атмосферу історій, традицій та культури; створення нових робочих місць; розвиток підприємств, господарств в найкращих умовах; залучення

місцевих органів влади сприяти сталому розвитку туризму; сучасне інфраструктурне забезпечення, яке дасть можливість туристам забезпечити певні потреби та впевнено себе відчувати.

2.2 Сільський та аграрний туризм як складова сталого розвитку туристичної індустрії

Кожен рік мільйони туристів подорожуючи знайомляться з різними країнами та народами, їх культурними, історичними, природними пам'ятками, досягненнями в будівництві, науці, економіці. Для людини важливо поєднувати відпочинок з активним пізнанням навколишнього світу, адже відбувається як духовний, так і фізичний розвиток. Провівши гарно туристичну подорож – зміцнюються фізичні сили людини, підвищується працездатність, з'являється піднесений настрій, нас переповнюють емоції. З огляду на це, ми хочемо все більше подорожувати і отримувати щось корисне з цієї подорожі.

Перш ніж ознайомитися із найбільш сталими видами туризму, пропонуємо детально ознайомитися із статистикою кількості зайнятого населення в туристичній діяльності за країнами ЄС у 2019 р. [43]. Передові позиції займали Німеччина — 3154,53 тис. осіб, Італія — 1719,39 тис. осіб, Об'єднане Королівство — 1634,21 тис. осіб, Франція — 1309,3 тис. осіб та Іспанія — 1042,86 тис. осіб. (табл. 2.2.1).

Таблиця 2.2.1

Кількість зайнятого населення в туристичній діяльності за країнами ЄС, тис. осіб, 2015–2019 рр. [43]

Країна	2015	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення до 2015 р	Відносне відхилення до 2015 р., %

Австрія	282,143	288,085	300	323,015	324,568	42,43	15,04
Бельгія	89,9205	88,031	94,1339	99,0288	99,5043	9,58	10,66
Болгарія	103,44	114,96	124,741	124,548	119,84	16,40	15,85
Хорватія	172,613	169,79	177,487	179,997	187,188	14,58	8,44
Кіпр	15,6535	17,0638	18,7984	19,5892	19,4217	3,77	24,07
Чеська Республіка	216,701	213,441	214,825	214,034	209,32	-7,38	-3,41
Данія	60,6988	64,1929	67,4996	69,7977	70,2927	9,59	15,81
Естонія	22,7066	22,7087	22,9892	23,2936	23,0943	0,39	1,71
Фінляндія	51,819	52,5222	55,7512	56,6983	56,4368	4,62	8,91
Франція	1211,81	1187,75	1240,22	1303,17	1309,3	97,49	8,04
Німеччина	2950,27	2960,08	3029,3	3069,04	3154,53	204,26	6,92
Греція	243,005	242,447	262,077	285,269	311,432	68,43	28,16
Угорщина	195,569	204,041	218,962	219,902	231,316	35,75	18,28
Ірландія	52,3767	53,3601	60,5751	57,9437	56,872	4,50	8,58
Італія	1506,07	1522,97	1618,53	1698,35	1719,39	213,32	14,16
Латвія	43,9095	43,9158	39,2419	39,5921	38,5398	-5,37	-12,23
Литва	23,3222	24,2086	26,171	26,0634	25,292	1,97	8,45
Люксембург	16,0953	15,7974	16,3062	15,6698	16,0208	-0,07	-0,46
Мальта	21,8265	22,7352	25,7305	25,5343	26,9632	5,14	23,53
Нідерланди	406,531	412,195	417,495	426,63	442,939	36,41	8,96
Польща	315,644	324,081	342,756	358,322	358,592	42,95	13,61
Португалія	302,917	321,311	376,857	397,448	413,528	110,61	36,52
Румунія	126,636	128,162	144,669	146,503	145,323	18,69	14,76
Словацька Республіка	63,8582	70,5506	73,2254	76,1029	77,1173	13,26	20,76
Словенія	30,4603	31,1568	33,2604	33,7637	33,1433	2,68	8,81
Іспанія	882,354	934,053	996,812	1021,71	1042,86	160,50	18,19
Швеція	157,138	166,974	181,582	185,111	187,559	30,42	19,36
Об'єднане Королівство	1340,66	1494,66	1575,31	1582,02	1634,21	293,55	21,89
ЄС	9565,49	9696,58	10180	10496,1	10700,4	1134,91	11,86

За абсолютним відхиленням найбільший приріст кількості зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС за аналізований період (2015–2019 рр.) спостерігався у Об'єднаному Королівстві (293,55 тис. осіб), Італії (213,32 тис. осіб), Німеччині (204,26 тис. осіб), Іспанії (160,50 тис. осіб) та Португалії (110,61 тис. осіб). Від'ємну тенденцію було продемонстровано Чеською Республікою (–7,38 тис. осіб), Латвією (–5,37 тис. осіб) та Люксембург (–0,07 тис. осіб). За відносним відхиленням найбільший приріст кількості зайнятого населення в туризмі за країнами ЄС за аналізований період (2015–2019 рр.)

спостерігався у Португалії — 36,52 %, Греції — 28,16 %, Мальті — 23,53 %, Об'єднаному Королівстві — 21,89 %, Словацькій республіці — 20,76 та Кіпрі — 24,07 % [44, с. 125].

Таким чином, розрізняють такі найбільш сталі види туризму – сільський та аграрний туризм. Сільський туризм – відпочинковий вид туризму, сконцентований на сільських територіях. Він передбачає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів з обслуговування туристів з провідниками та екскурсоводами [45].

Рис. 2.2.1. Сільський туризм [складено автором]

Поява та активізація сільського туризму в країнах Європи являє собою потребу туристів і жителів міст відпочивати на тій території, де мало змінене природне середовище. Самі ж селяни вважають, що розвиток даного виду туристичної діяльності, принесе економічний прибуток від звичних для них сільськогосподарських робіт. Але якщо враховувати сучасний ступінь розвитку кожної Європейської країни, то організація сільського туризму буде різною. Вчені роблять певні прогнози, що вже через 30 років населення

світу зросте приблизно на 30% до 9 млрд. чол. у 2050 р. порівняно з сьогоднішніми 7 млрд. чоловік. Щоб забезпечити перш за все продуктами харчування та енергією населення світу, необхідне підвищення продуктивності у сільськогосподарській галузі в середньому на 2% на рік. На даний час, сільське господарство за традиційних технологій обробітку землі споживає понад 70% світових ресурсів питної води та є відповідальним за 13% світового обсягу викидів парникових газів. Очікується, що у 2050 р. населення буде генерувати більш як 13,1 млрд. т відходів у зв'язку з підвищенням рівня життя і доходів. Це на 20% більше ніж у 2019 р. при тому, що лише 25% всіх відходів сьогодні утилізуються або регенеруються. Світовий попит на енергію зросте на 36% протягом 2018-2035 рр. [46].

Дані Європейської федерації сільського туризму, показують, що середній щорічний темп розвитку сегменту сільського туризму протягом останніх 10–15 років склав 10–15%, що набагато вище, ніж для європейського туризму загалом (4–5%). Згідно з експертними оцінками цієї компанії ефект сільського туризму для Євросоюзу проявляється таким чином: більше 500 000 сільських послуг гостинності пов'язані з розміщенням; вони мають близько 6 500 000 гостьових місць, зокрема 15–20% у секторі аграрного туризму [47, с. 157]. Характерними особливостями портрету споживача послуг сільського туризму в Європі, за даними експертів «EuroGites» є:

- середня тривалість перебування становить від 1,5 днів (місцевий ринок), 3,6 днів (в межах чотиригодинної транспортної доступності), близько 8 днів (іноземні туристи);
- більше 80% туристів вважають за краще незалежне проживання;
- 95% туристів є внутрішніми, 80% з них живуть менш ніж в тригодинній транспортній доступності;

- менше 20% відвідувачів вважають за краще використовувати традиційний “В&В-стиль”;
- найбільш популярним є проживання з невеликим набором або відсутністю послуг;
- менше 5% очікують, що, крім житла, будуть запропоновані додаткові послуги, крім сніданку та харчування [47, с. 157].

За даними статистичної організації Європейської Комісії [48] значна частка туризму в Європейському Союзі припадає саме на сільську місцевість. У 2021 році на сільську місцевість припадало 43,8% ліжко-місць у туристичних об'єктах розміщення в ЄС (решта 33,8% ліжко-місць були в містах і передмістях та 21,4% - у містах). На сільську місцевість також припадало 37% усіх ночівель, проведених у туристичних об'єктах розміщення, порівняно з містами та передмістями, на які припадало решта 35%, а на міста - 28% (рис. 2.2.2).

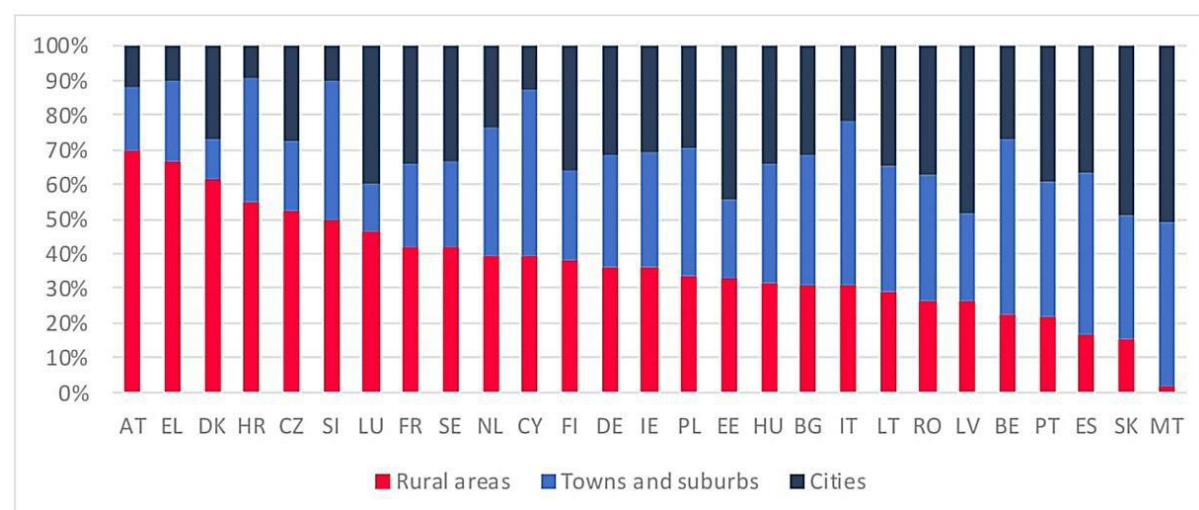

Рис. 2.2.2. Частка ночівель, проведених у закладах розміщення туристів у 2021 році [48].

Якщо говорити про абсолютні цифри, то державами-членами з найбільшою кількістю ліжко-місць у сільській місцевості є Франція, Італія, Німеччина, Іспанія, Австрія та Хорватія, причому більшість з них (за винятком Італії та Іспанії) також мають більше ліжко-місць у сільській місцевості, ніж у

містах, містечках чи передмістях. Це також держави-члени з найбільшою кількістю ночівель, проведених туристами в об'єктах розміщення в сільській місцевості.

Опитування Євробарометру, проведене в жовтні 2021 року, показало, що 82 % європейців готові змінити свої туристичні звички на більш сталі практики, зокрема подорожувати до менш відвідуваних напрямків та споживати продукти місцевого виробництва [48]. Згідно зі звітом про сталий розвиток подорожей за 2023 рік від Booking.com, з 33 000 мандрівників у 35 країнах 76 % заявили, що хочуть подорожувати більш екологічно впродовж наступних 12 місяців. Це на 16 відсоткових пунктів більше, ніж в опитуванні Booking.com за 2021 рік, і на 5 відсоткових пунктів більше, ніж у 2022 році. Однак три чверті учасників також зазначили, що глобальна енергетична криза та вартість життя впливають на їхні плани щодо подорожей. Крім того, 49 % заявили, що більш екологічні варіанти подорожей є занадто дорогими - на 11 відсоткових пунктів більше порівняно з 2022 роком. Тим не менш, 43 % заявили, що готові платити більше за варіанти подорожей, які мають сертифікат сталого розвитку. Це відповідає оцінці ЮНВТО, згідно з якою у 2023 році туристи все більше шукатимуть оптимальне співвідношення ціни та якості та подорожуватимуть ближче до дому у відповідь на сьогоdnішній складний економічний клімат і невизначену геополітичну ситуацію [48].

Досліджуючи розвиток аграрного сектору Європейського Союзу слід враховувати, що одним із важливих напрямів є виокремлення розробки та впровадження методів та інструментів управлінського впливу на підтримку та функціонування соціально-екологічної відповідальності суб'єктів господарювання, елементами якої є розробка інвестиційних програм у сільській місцевості. Співпраця з місцевими громадами та органами місцевого самоврядування є надзвичайно важливою для розвитку туристичної складової бізнесу як допоміжної ланки для розвитку сільського господарства.

Фінансування сільської економіки Європейського Союзу у 2019 році відбувалося за рахунок фінансових заходів, розрахованих на 2014-2020 роки. Видатки на розвиток сільських територій в Європейському Союзі за 2014-2020 роки представлені в (таблиця 2.2.2).

Таблиця 2.2.2

Видатки на розвиток сільських територій в Європейському Союзі
у 2014-2020 роках

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Загальна сума фінансових рамок, млн. євро	49 857	64 692	64 262	60 191	60 267	60 344	60 421
з яких:							
Розвиток сільських територій	5298.9	18183.7	18683.7	14371.2	14381.0	14690.6	14709.4
Витрати, пов'язані з ринком, та пряма допомога	43778.1	44189.8	43950.2	44145.7	44162.4	43880.3	43887.1

Дивлячись на останні події у світі, статистичні дані свідчать, що у 2020 році доходи від туристичної індустрії склали \$4,7 трлн. Падіння частки ВВП у 2020 році порівняно з 2019 роком склало 49,1%. Необхідно зазначити, що загальне падіння ВВП економіки світу у 2020 році досягло 3,7%. Частка туристичної галузі у світовому ВВП у 2019 році становила 10,4%, а у 2020 році - 5,5%. Цьому посприяли глобальні обмеження на перетин кордонів. У 2019 році кількість усіх зайнятих у туризмі становила 334 млн. осіб, у 2020 році відбулося падіння до 272 млн. осіб, зайнятих у цій сфері. Це в свою чергу призвело до скорочення 62 мільйонів робочих місць. Доходи від внутрішніх туристичних

потоків зменшилися на 45%, а доходи від зовнішніх та міжнародних туристичних потоків скоротилися на безпрецедентні 69,4% [49].

У 2019 році туристи, які подорожували в межах своєї країни принесли 66% до ВВП Європи. Варто зазначити, що у 2020 році спостерігалася тенденція до збільшення кількості туристів, які подорожували в межах власної країни. Така ситуація була спричинена невизначеністю та обмеженнями на транскордонні пересування. Так, 73% загального внеску туристичної індустрії у Валовий внутрішній продукт Європи було сформовано за рахунок внутрішніх витрат на подорожі. Отже, в країнах Австрії, Франції, Німеччині сільський туризм вже існує як постійна туристична пропозиція, протягом багатьох років. Це вважається природним забезпеченням туристичної пропозиції і ні в якому разі модою одного сезону.

З економічної допомоги Союзу фермерів у Данії 1988 року було створено Національну асоціацію аграрного туризму. На даний час вона налічує 209 членів, які мають 1268 ліжок/місць в межах сільської території.

У Фінляндії туристи люблять відпочивати в маленьких будинках, які розташовані на березі річок, озер з гарним краєвидом. Тиша і спокій заповідних територій найбільше цінується. Такі будиночки часто мають хороші сучасні умови (побутова техніка, меблі гарної якості, посуд, білизна, електроенергія) і відповідають 4-5 зіркам. Чудовим є те, що відпочиваючий може взяти напрокат наприклад велосипед, човен, або половити рибу за відповідною ліцензією.

У Латвії сільський туризм забезпечує прибутки місцевим жителям, зокрема пропонується відпочинок туристам за індивідуальними побажаннями. Надаються послуги розміщення, додаткові послуги, які орієнтовані на культурні, соціальні, екологічні природні ресурси згідно принципів сталого туристичного розвитку. Проживання туристів відбувається в будинках у межах сільської території, або котеджах місткістю до 20 ліжок-місць.

Естонський сільський туризм, як думають провідні науковці та експерти країни, може запропонувати найкращі перспективи для естонського села як новий вид економічної діяльності. Для досягнення цього необхідно створити уніфіковану, професійну, централізовану й автономну організацію, яка буде відповідально та успішно просувати сільську туристичну діяльність всередині країни, так і за її межами [50].

Сільський туризм Франції представлений комфортним відпочинком в будиночках різних класів, з особливим колоритом та різноманітними видами дозвілля, при цьому все за високими стандартами сервісу. Також такі сільські будиночки багаті неперевершеними гастрономічними традиціями і все це відбувається за сприяння, Національної організації будинків відпочинку і зеленого туризму.

Агросадиби Франції – це прості сільські будиночки, садиби, маєтки, приватні історичні замки, тобто все за побажанням туристів. Ще надаються в оренду оселі на різних географічних територіях: Нормандія, Прованс, Савойя та інші. Для дітей у Франції діє спеціальна туристична програма. Коли розпочинаються шкільні канікули, дітки можуть в сільській місцевості чудово відпочити. Дітям від 3 до 13 років пропонують: захопливі, розважальні ігри на природі, цікаві пригоди у вигляді завдань-загадок, походи справжнього туриста і звісно піклування про свійських тварин (кролики, ягнята, поросята, качки). Також діти мають змогу вивчати художні промисли, народні танці, різні традиції та звичаї регіону.

Якість такого відпочинку контролюється і сертифікується DDASS – міністерством охорони здоров'я і соціального забезпечення Франції, а також міністерством молоді і спорту [50, 51].

В рамках концепції «сталого розвитку» сільської місцевості, туристичну діяльність проводить країна ЄС Німеччина, при цьому керується міністерством сільського господарства. Німецька концепція сільського туризму несе велике

соціокультурне навантаження: збереження і популяризація традиційного вигляду села, «сільської філософії», традиційних навичок і ремесел. Вже у 2001 році з'являється одна з найвідоміших організацій сільського туризму – Асоціація «Відпочинок на фермі», яка розпочала активно займатися рекламою в межах сільської місцевості, зокрема у Баварії. У цей період туризм отримав потужну підтримку з боку держави, вступили у дію проекти пільгового кредитування для власників німецьких агросадіб [52, с. 144-145].

Пропонується якісний сервіс і комфортні умови проживання. Країна пропонує різні форми відпочинку в залежності від побажань відпочиваючих: сучасні садиби, обладнані найновішою технікою, старенькі фермерські будиночки від яких, так і віє традиціями регіону. Побажання туристів стосовно відпочинку виконуються найкращим чином. На державному рівні за розвиток сільського туризму відповідає Міністерство навколишнього середовища, охорони природи і ядерної безпеки, а також Міністерство економіки. Державна підтримка проводиться на регіональному (землі Німеччини) і локальному (райони земель) рівнях, а також на сублокальному (кожний район поділяється на маленькі адміністративні частини навколо конкретних сіл) [52].

Невеликою альпійською країною є Австрія, яка нині налічує понад 16000 тис. аграрних туристичних господарств сумарною місткістю 180000 тис. ліжок/місць. Найбільш цікавий відпочинок і такий, що манить австрійських Альпах є участь у фермерському господарюванні: виготовлення молокопродуктів, збір лісових їстівних ягід та альпійських трав, вигін худоби на луки, а також екологічний, екстремальний та активний туризм.

Сільський туризм Іспанії вважають одним із успішних в туристичній галузі. Розміщення гостей відбувається на фермерських господарствах, у сільських будиночках, невеликих готелях. Власники таких аграрних осель, об'єднані в товариства, завдання яких полягає в тому, щоб розподіляти за

категоріями сільські об'єкти в залежності від рівня надаваних послуг і контролювати їхню відповідність вимогам товариств.

У Італії агротуризм представлений справжніми міні-готелями з старовинними цінними меблями, гарно обладнаними санвузлами, басейнами, тенісними кортами тощо. Туристи можуть займатися різними видами активного відпочинку (кінні і пішохідні прогулянки, екскурсії по місцевим визначним пам'яткам і навколишнім місцям, відвідування сільських ярмарків і середньовічних костюмованих свят тощо). Італійська кухня займає важливе місце в процесі сільського туризму. Саме сільський туризм надає можливість не тільки смачно поїсти, але і купити в якості сувенірів дорогі і рідкісні вина, особливі продукти: трюфеля, спеціальні сорти сиру і маслинової олії, що не надходять у міські магазини і вирощені в екологічно чистих умовах.

Для цього розроблено більше 70 винно-гастрономічних маршрутів, що у значній мірі пов'язані з агротуризмом та відвіданням сільської місцевості [50]. Досить розповсюджений сільський туризм і на Кіпрі, основними чинниками розвитку стали:

- 1) історико-культурні надбання (історичні, археологічні, релігійні);
- 2) належна підтримка з боку держави. Була розроблена та реалізована в життя програма у галузі сільського туризму. Надавалася фінансова підтримка (пільгове кредитування господарств);
- 3) кліматичні особливості;
- 4) ландшафтні;
- 5) забезпечення кваліфікованими кадрами на прийомі туристів;
- 6) найкращим чином розвинена система громадського харчування;
- 7) розвинена система автомобільних доріг;
- 8) добре розвинена система - взяття машини в оренду;
- 9) помірні ціни.

За даними ВТО з 1997 р. Польща утримує 5-7 місце серед найбільш відвідуваних країн Європи. Масовий сільський туризм зародився у Польщі ще на початку 1990-х років як наслідок масштабних соціально-політичних трансформацій у Європі (зміна економічного режиму в країні, пожвавлення євроінтеграційних процесів, об'єднання Німеччини, відкриття західного кордону). Насправді в регіонах Польщі сільський туризм розвивається досить нерівномірно. Вагомими причинами цього є: географічне положення (віддаленість від основних транспортних комунікацій), традиції відпочинку, природний поділ країни, історичне минуле, нерівномірність розвитку регіонів з економічного плану [52, с. 148].

Зараз у Польщі існує багато гостинних господарств і міні-готелів у сільській місцевості, для яких сільський туризм виступає основною формою підприємництва. Натомість, типових агротуристичних господарств порівняно мало, а з поміж тих, які функціонують, значна кількість стратегічно зорієнтована на обслуговування німецьких туристів (мова йде про більш розвинені території західної Польщі) [52, с. 149].

Варто відзначити країну Угорщину. Сільський туризм в Угорщині в останні роки розвивається досить швидко. Найбільш популярними місцевостями є південно-західна область Ваш, східна область Сольнок (район р. Тиса) і славнозвісний Хортобадський степ. «Родзинкою» сільського туризму в цій країні є поєднання його з національними традиціями конярства [50].

У Румунії інтереси власників сільських будинків представляє ANTREC – національна асоціація сільського, екологічного і культурного туризму. Сільський туризм в цій країні розвивається, передусім, у Південних Карпатах і орієнтується на збереження екології довкілля і етнокультурних традицій. Місця розміщення за якістю відповідають системі стандартів, яка складається з п'яти рівнів. Кожна садиба сертифікована, Національним агентством з туризму [52, с.

151]. Також розвивається сільський туризм і в країні Балканського півострова – Хорватії. Її вважають однією з кращих у світі за екологічним станом. Значну частину території країни становлять саме землі сільськогосподарського використання.

Туристичні сільські домогосподарства здебільшого побудовані в традиційному стилі. Більшість з них не надають послуги харчування, іноді проживання включає сніданок. Сезонних сільських домогосподарств мало, вони в основному розташовані вздовж узбережжя Хорватії. Головною проблемою залишається необхідність поєднувати сільськогосподарське виробництво та туризм, оскільки в них задіяні, в основному, члени сім'ї (91%) і лише 9% домогосподарств залучають додаткову працю [53].

Сільські домогосподарства Хорватії поділяються на 8 типів [54]:

- 1) фермерські господарства;
- 2) дегустаційні зали;
- 3) оселі із самообслуговуванням;
- 4) сільські кемпінги;
- 5) ферми, що працюють за системою «ночівля + сніданок»;
- 6) сільські сімейні готелі;
- 7) готелі розширеного типу;
- 8) сільські придорожні кемпінги.

У Хорватії навіть проводилися опитування населення і було встановлено такі результати:

- 63% вважають сільський туризм сучасним, а сільські садиби – доступними закладами розміщення;
- 74% визнають сільський туризм цікавим та унікальним;
- 70% виявили бажання відвідати Славонію (східний регіон країни) у найближчих два роки.

З огляду на це, туристів приваблює даний регіон наявністю великої кількості природних пам'яток, етнічна кухня, екологічна якісна їжа, чисте повітря і вода, а також менталітет місцевого населення [55].

Дивлячись на все вищесказане, дуже важливо додати повідомлення від комісії до Європарламенту, Ради, Європейського економічного і соціального комітету та Комітету регіонів. Брюссель, 30.06.2021р. Зокрема в повідомленні йдеться про довгострокове бачення розвитку сільських територій ЄС - на шляху до сильніших, з'єднаних, стійких і процвітаючих сільських територій до 2040 року. «Наші сільські території є основою нашого суспільства та серцевиною нашої економіки. Різноманітність ландшафтів, культури та спадщини є однією з найбільш визначальних та визначних рис Європи. Вони є основною частиною нашої ідентичності та нашого економічного потенціалу». «Ми будемо плекати і зберігати наші сільські райони та інвестувати в їхнє майбутнє». Президент Урсула фон дер Ляєн - липень 2019 р. (Політичні орієнтири на 2019-2024 рр.).

Сільська місцевість ЄС є основною частиною європейського способу життя. Вона є домівкою для 137 мільйонів людей, що становить майже 30% населення і понад 80% території, враховуючи всі комуни і муніципалітети Європи з низькою чисельністю або щільністю населення. Багато традицій, фестивалів і культури сягають корінням саме в сільську місцевість Європи. Як підкреслила Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн, «Європа не була б цілісною без своєї сільської місцевості»[56].

Виклики та можливості, з якими стикаються сільські території, деякі з яких, ймовірно, збережуться і в майбутньому, лягли в основу роботи, проведеної з метою визначення Бачення. Громадяни та організації з сільської місцевості брали активну участь у розробці цього Бачення, яке відображає, якими хочуть бачити сільські території у 2040 році. Крім того, була проведена спеціальна вправа на передбачення. Були розглянуті глобальні тренди, що визначатимуть трансформації до 2040 року, та визначені ключові фактори змін,

так звані "рушійні сили", які, як очікується, формуватимуть майбутнє сільських територій (рис. 2.2.3).

Рис.2.2.3. Основні рушійні сили, що формують майбутнє сільських територій до 2040 року, та чотири взаємодоповнюючі напрями дій [56].

Таким чином, на рис. 2.2.3 ми бачимо чотири перспективні напрямки дій:

1.Зміцнення сільських територій

- розширення прав і можливостей громад
- доступ до послуг
- соціальні інновації

2. Підключення сільських територій

- цифровий зв'язок
- транспортне сполучення танові мобільності

3. Процвітаючі сільські райони

- диверсифікація економічної діяльності
- стале виробництво продуктів харчування

4. Стійкі сільські території, що сприяють добробуту

- стійкість до зміни клімату
- екологічна стійкість
- соціальна стійкість

Супровідний План дій ЄС для сільської місцевості прокладе шлях до зміцнення територіальної згуртованості та створить нові можливості для залучення інноваційного бізнесу, забезпечення доступу до якісних робочих місць, розвитку нових та вдосконалених навичок, забезпечення кращої інфраструктури та послуг, а також посилення ролі сталого сільського господарства та диверсифікованих видів економічної діяльності [56].

Ще один вид туризму – це агротуризм, який за своїми характерними особливостями можна вважати сталим (рис. 2.2.4). Агротуризм – це вид відпочинкового туризму, який безпосередньо організовується в межах сільської місцевості, пов’язаний із діючим особистим селянським господарством і поєднує в собі окремі риси, притаманні зеленому, сільському та екологічному туризму [52, с. 124].

Рис. 2.2.4. Агротуризм – сталий вид туризму [складено автором]

Відмінною рисою даного туризму виступає те, що туристична діяльність відбувається виключно в межах діючого (особистого) селянського господарства, у якому проводиться сільськогосподарська діяльність, а відпочиваючі мають змогу самостійно прийняти участь у здійсненні технологічних процесів із вирощення сільськогосподарської продукції, догляді та годуванні тварин в поєднанні з відпочинком та оздоровленням [52].

Якщо брати до уваги, забезпечення системної тріади сталого розвитку, тоаграрний туризм відповідає переважно за екологічну підсистему в частині експлуатації природних ресурсів, а сільський туризм – це соціальна та культурна складова (місцевий колорит, культурна спадщина, традиції, обряди, гастрономія)[57]. Агротуризм і сільський туризм можна взаємно замінити, оскільки концепція збалансованого розвитку спирається на них, як на два взаємодоповнюючі елементи (рис. 2.2.5).

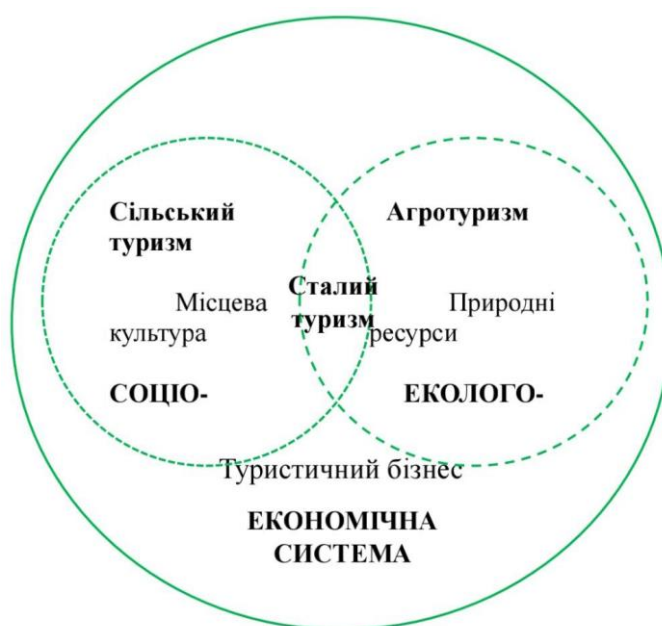

Рис. 2.2.5. Агротуризм в системі координат сталого розвитку [58].

До рис. 2.2.5 необхідно додати, що агротуризм неможливий без локалізації у сільській місцевості. Не можливо також займатися агротуризмом, не долучаючись до культури тієї спільноти, у якій турист тимчасово перебуває [58].

Сьогодні ми бачимо, що агротуризм є дуже актуальним, особливим та перспективним видом туризму, тому його розвиток безперечно повинен відбуватися на засадах сталості, а саме узгоджуватися з Глобальними цілями 2030 (рис. 2.2.6).

Рис. 2.2.6. Глобальні цілі сталого розвитку 2030 [59].

Отже, розглянемо коротку характеристику потенціалу сталого туризму з точки зору відповідності Глобальним цілям сталого розвитку:

1. Можливість для економічного зростання та розвитку за рахунок нових робочих місць.
2. Можливість збалансованого аграрного господарювання через налагодження системи збуту екологічно чистої продукції, вирощеної місцевим населенням, відпочиваючим туристам.
3. Можливість вести здоровий спосіб життя за допомогою активного туризму.
4. Туризм має потужний потенціал сприяти залученню у діяльність шляхом працевлаштування молоді, жінок та людей з особливими потребами.
5. Туризм може розширити можливості жінок через працевлаштування останніх.

6. Використання водних ресурсів в туризмі має бути ефективним (контроль за забрудненням, ефективність водо очищувальних технологій).

7. Будучи енергоємним сектором, туризм може прискорити перехід до зеленої, низьковуглецевої економіки шляхом зменшення викидів парникових газів.

8. Туризм, як торгівля послугами, наразі забезпечує кожне десяте робоче місце у всьому світі.

9. Оновлення туристичної інфраструктури здатне перетворити її на більш стійку, інноваційну, ресурсоефективну та вуглецево-нейтральну.

10. Можливість бути потужним інструментом для зменшення нерівності, за умови, якщо він сприяє працевлаштуванню місцевого населення.

11. Інвестиції в зелену інфраструктуру (зелений транспорт, екологічні будинки) мають призвести до розумніших і зеленіших міст, що є більш привабливим для туристів.

12. Виконання моделі збалансованого споживання та виробництва(відновлювальнаенергія, екологічно чиста вода, безвідходне виробництво).

13. Туризм кардинальним чином сприяє глобальній зміні клімату. Вінможе запобігти негативним кліматичним наслідкам, якщо знижувати рівень забруднення у секторі транспортного обслуговування та розміщення.

14. Прибережний і морський туризм повинен допомогти зберегти уразливі морські екосистеми та служити каталізатором розвитку блакитної економіки.

15. Часто основними причинами відвідування туристичних місць, туристами є багате природне різноманіття та природні об'єкти. Якщо буде раціональне природокористування туризм має потенціал розвитку.

16. Мир є запорукою туристичної привабливості території.

17. Державно-приватне партнерство та інноваційне фінансування туризму є основою для досягнення його сталості [58, с.79-80].

З кожним роком буде збільшуватися попит на сільський відпочинок тому що, люди бажатимуть втекти від міської метушні в тихе, спокійне місце. Навіть сьогодні вже у деяких країнах з'являється мода на («повільне життя»).

Документи Європейського Союзу свідчать, що агротуризм є промисловістю майбутнього, в яку потрібно вкладати великі кошти, адже він значно впливає на посилення місцевої економіки, допомагає зберігати природні екосистеми, ландшафт, культуру та традиції місцевого населення. Тому, ЄС і сприяє фінансово, розвитку даного виду туризму. Зараз такий час, коли постійно зростають ціни на все і в загальному розумінні стало дорого жити, відбувається тиск з боку великої кількості населення, а також он-лайн середовище, в якому зараз масово всі працюють. Тобто ці причини і впливають на попит проживання в тихій місцевості, зокрема в агросадибах. На рис. 2.2.7 наведена кількісна оцінка сегментів світового ринку агротуризму.

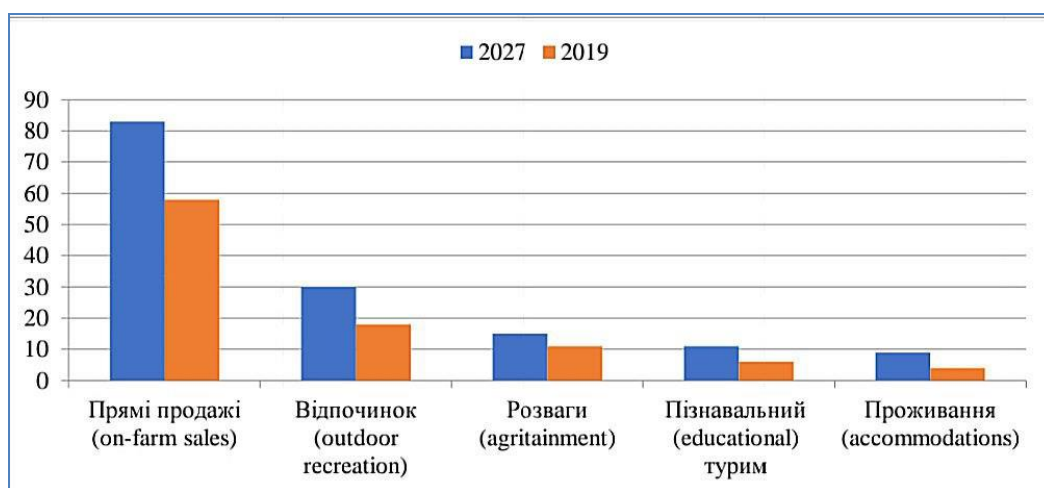

Рис. 2.2.7. Сегменти світового ринку агротуризму [59]

Як видно з рис. 2.2.7 прямі продажі у 2027 році сягнуть рівня 83 % проти 58 % у 2019. Сегмент відпочинку становитиме 30 % у майбутньому проти 18 % у передпандемічному році. Розважальний сегмент охопить 15 % проти 11 % у базовому порівняльному році. Пізнавальний туризм завоює 11 % ринку у

порівнянні з попередніми 6 %. Сегмент розміщення становитиме 9 % упорівнянні з 4 % за попередній період [58, с. 88].

В сучасному світі популярними туристичними регіонами агротуризму є наступні [60].

1. Тоскана, Італія. Зараз в країні нараховується близько 20000 агроосель. Туристам пропонується набути досвід перебування в автентичній Італії. Саме Тосканський регіон відомий своїм сільським господарством: унікальними пейзажами, теплим сонцем, винним районом К'янті, фермерськими будиночками з власно вирощеними овочами, травами і виробництвом сиру.

2. Майорка, Іспанія. Фермерські готелі в основному розташовуються на пагорбах і спеціалізуються на тихому усамітненні ніж на практичному фермерстві, подалі від прибережних шумних туристів. В деяких будиночках подаються страви з продуктів, які вирощені на цьому ж місці. Дуже гарним є розташування таких агроосель посеред фігових чи апельсинових гаїв.

3. Філіппіни. В країні пропонується відвідування кількох агротуристичних осередків. Послугами, які надаються туристам є наступні.

- плантації ананасів (найбільша Дель-Монте);
- ферми орхідей;
- бджолині ферми;
- дегустація екзотичних фруктів.

Уряд Філіппін прагне активно підтримувати те, що вже є успішною нішею для туристичних компаній і фермерів [58, с. 89-92].

Отже, дивлячись на проведений нами аналіз, можна стверджувати, що розвиток сільського і аграрного туризму пов'язаний з моделлю сталого розвитку, оскільки передбачає: збереження місцевих традицій і звичаїв; популяризацію традиційного вигляду туристичних регіонів; дбайливе і розумне ставлення до природи; споживання екологічно чистих і якісних продуктів; надання нових робочих місць людям тощо. Сталий розвиток туристичної

індустрії - це коли є економічна, культурна та соціальна складові і при цьому спостерігається активна участь населення та місцевих уряді.

2.3 Досвід країн Європейського Союзу в організації регулювання туристичної діяльності.

В багатьох країнах галузь туризму є однією із важливих в плані національної економіки, адже туристичний ринок допомагає подолати бідність населення шляхом створення робочих місць. Нові робочі місця створюються в пов'язаних з туризмом сферах народного господарства (торгівля, транспорт, заклади харчування, засоби розміщення, страхові компанії), так і в самій туристичній діяльності (туроператори, туристичні агентства, туристичні агенти, гіді, екскурсоводи).

Як свідчать дані Всесвітньої ради туризму і подорожей (WTTC), у туристичній сфері в 2018 році було зайнято 319 млн. робочих місць, що складало 8,8% від загального числа працюючого населення у світі. Дані статистичної інформації Світової Туристичної Організації (UNWTO) говорять нам, що у 2021 році туристи по всьому світу здійснили близько 415 млн. поїздок з ночівлями, що на 4% більше, ніж роком раніше, коли показник склав 400 млн. Але порівнюючи з 2019 роком, коли ще не було пандемії COVID-19, число міжнародних туристичних відвідувань впало на 72%. Такий тренд автоматично зробив 2021 рік найвищим роком для туризму за всю історію після 2020 року, коли падіння склало 73% [61].

В середині 2022 року регіоном, який користувався шаленим попитом на туристичні подорожі є розвинені країни Європи. На ці країни припадає 54% усіх міжнародних туристичних прибутків. Європейський регіон займає важливу роль у глобальному туристичному просторі, оскільки він являється одним із осередків світової цивілізації, батьківщиною великих географічних відкриттів,

а також кожен день проводяться масштабні заходи у сфері туризму та розробляються нові перспективні програми.

В сьогоденнішніх реаліях Європейський регіон є лідером по відновленню індустрії туризму після початку пандемії COVID-19, на що вказує швидке відновлення ринку. Система відновлення туристичного ринку в першу чергу відбувається на засадах концепції збалансованого розвитку туризму для всіх організацій ЄС.

Неодмінно вагомим в розвитку туризму є соціально-культурний зміст, який впливає на життя європейського населення. Задоволення потреб людей в пізнанні оточуючого середовища – це туристичний успіх в соціальному значенні. Таким чином, за допомогою туризму відбувається процес міжкультурного діалогу між країнами Європейського Союзу.

Важливо зазначити, що враховуючи значення галузі туризму для Європейської економіки, в країнах ЄС відсутній загальний орган по управлінню та регулюванню туристичним ринком, а замість нього таку функцію виконує вищий орган виконавчої влади Європейського союзу - Європейська комісія. Європейська комісія здійснює свою діяльність через структурні фонди країн-членів ЄС. Структурні фонди Європейського союзу є найбільшим джерелом інвестування в індустрію туризму, що належить до групи країн Центральної та Східної Європи (ЦВЕ) [62].

Фонди Європейського союзу, що надають активну допомогу розвитку індустрії туризму (табл.2.3.1).

Таблиця 2.3.1

Організації ЄС діяльність яких сприяє розвитку туризму [62]

№	Назва організації	Функції
1	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF)	Метою фонду є вкладення коштів в заходи, які спрямовані на вирівнювання регіональних диспропорцій у країнах-членах співтовариства.

2	Європейський соціальний фонд	Метою соціального фонду є підвищення рівня кваліфікації та навичок трудових ресурсів як засобів попередження втрат робочих місць внаслідок структурних змін в економіці.
3	Європейський фонд управління сільським господарством	Фонд був заснований 1958 року як фінансовий інструмент спільної сільськогосподарської політики. Фонд складається з двох секцій: «Управління», що дбає про розвиток сільської місцевості та допомогу фермерам у малорозвинених районах, та «Забезпечення», яка фінансує установи спільного ринку та розвиток сільської місцевості в інших регіонах Спільноти;
4	Європейська туристична комісія	Заснована в 1948 році, є унікальною організацією в туристичному секторі асоціації. Комісія представляє національні туристичні організації країн Європи. Місія комісії полягає в зміцненні сталого розвитку туристичного бізнесу Європи.
5	Європейський інвестиційний банк	Створений у 1958 році для фінансування розвитку відсталих європейських регіонів у формі довготермінових кредитів для спорудження та реконструкції об'єктів, які становлять інтерес для країн Європейського Союзу та асоційованих держав.

Державні органи здійснюють різні повноваження стосовно політики туризму і вони відрізняються на світовому ринку послуг. Саме від здійснюваної політики залежить, яким буде рівень розвитку туристичних послуг.

Позитивні результати країн Європейського Союзу у сфері туризму на міжнародному туристичному ринку пояснюється не тільки вдалою політикою

на загальноєвропейському рівні, а й грамотною туристичною політикою країн-учасниць в галузі розвитку та просування національних туристичних продуктів на місцевому рівні. [63, с. 191].

Наприклад країни Європейського Союзу проводять політику, спрямовану на зрівняння ПДВ на туристичну і готельну діяльність, ставки якого коливаються від 6 до 25%. У Німеччині та Люксембурзі встановлений усереднений ПДВ в розмірі 15%, в Данії та Швеції найбільша ставка ПДВ – 25%. В Іспанії ПДВ на послуги з розміщення становить в середньому 7% і залежить від категорії готелю; на харчування, оренду автомобілів ПДВ досягає 16%. У Греції ПДВ на розміщення і харчування складає 8%, і урядом розроблена система знижок туристичним фірмам, які здійснюють прийом у неsezонний період. У Франції ПДВ на туристичну діяльність в середньому становить 10%, у тому числі на послуги розміщення – 6%, на послуги харчування – 19%. В Австрії ПДВ на послуги розміщення та харчування встановлений на рівні 10%. Однак згідно з Федеральним законом про туристський податок усі туристичні підприємства платять місцевий збір за проживання одного туриста (на території громади – в її фонд, а на курортах – у курортний фонд). Сума збору залежить від сезону, при цьому пацієнти лікувальних закладів, а також діти до 6 років, школярі та студенти звільняються від сплати збору [64, с. 167].

Державними органами країн-членів ЄС також стимулюється будівництво нових туристичних об'єктів шляхом продажу землі за низькими цінами і здачі її в оренду на тривалий термін (на Кіпрі до 99 років) з можливістю подальшого продовження оренди на такий же термін. У деяких країнах туристичним підприємствам надаються пільгові тарифи на комунальні послуги [64].

У світі розрізняють три системи управління туристичною діяльністю. Перша система вказує на те що, відсутня центральна державна туристична

адміністрація, будь-які питання вирішуються на місцях на основі принципів саморегулювання ринку. Така система як правило використовується в тих країнах, де індустрія туризму як економічна галузь не має першочергового значення, а суб'єкти туризму можуть вирішувати всі питання без участі держави. Якщо є сильний орган управління, який контролює діяльність усієї галузі – це буде друга система управління. Щоб втілилася в життя ця система потрібні великі фінансові вливання в туризм, розвиток рекламної та маркетингової діяльності, інвестування в туристичну інфраструктуру та ін. Найпоширенішою є третя система, оскільки питаннями туристичного ринку займається орган у вигляді багатогалузевого міністерства. При цьому підрозділ міністерства, що відповідальний за туристичний сектор, здійснює свою діяльність у двох напрямках: займається світовим державним регулюванням (міжнародне співробітництво, нормативно-правова база, збір та аналіз статистичної інформації, координація діяльності регіонів) та маркетинговою діяльністю, участю у виставках, управлінням туристських представництв там. Дана система являється найбільш близькою до Європейських країн. Державні туристичні адміністрації працюють у взаємодії з місцевими органами влади та приватним бізнесом для залучення до виконання державних завдань фінансових коштів із приватного сектору, знаходження взаємовигідних форм співробітництва між органами управління різних рівнів [64, с. 209].

Особливий досвід в організації регулювання туристичною діяльністю спостерігається в таких країнах Європейського Союзу, як Польща, Франція, Італія та Чехія.

Наприклад Польський досвід у сфері використання туристично-рекреаційних ресурсів являється наступним:

1) різнопланове використання інформаційних ресурсів у процесі промоції туризму (маркування туристичних маршрутів, використання інформаційних стендів і вказівників, унікальний дизайн та інформативне наповнення

друкованих матеріалів, видання їх дванадцятьма мовами, проведення рекламних кампаній, масштабних туристичних заходів);

2) реалізація проекту «Туризм для всіх», створення можливостей доступу до туристичних об'єктів людей з особливими потребами;

3) організаційний, науковий та консалтинговий супровід використання туристично-рекреаційних ресурсів через спеціалізовані структури (Інститут туризму, Польська туристична організація, Польська агенція з розвитку туризму, Польська туристична палата);

4) пріоритет туристично-рекреаційного використання територій, розвідка нових джерел мінеральних вод для розширення бальнеологічної курортної мережі;

5) розширення видів активного туризму з використанням місцевих ресурсів (кінного, гірського, сплавів на каное, велосипедного та ін.);

6) удосконалення освітніх програм підготовки фахівців по індустрії туризму та рекреації;

7) включення у склад туристичних ресурсів при створенні туристичного продукту не лише історичних пам'яток, але й сучасної архітектури та інтерактивних музеїв [65, с. 144].

Досвід Франції засвідчує, що максимальний ефект в розвитку туристичної діяльності досягається лише за умови тісної співпраці між органами виконавчої влади, місцевими громадами, громадськими і професійними організаціями та підприємницькими структурами. Цікавим також є підхід цієї країни щодо розвитку соціального туризму (державна програма «Туризм для інвалідів», фінансова підтримка відпускних подорожей і відпочинку для незаможних родин.

Безперечним є досвід Італії. Найбільша увага привертається до всесвітньо відомих історико-культурних ресурсів. Урядом країни було прийнято створити єдину інформаційну базу всіх історичних та архітектурних пам'яток,

розташованих на її території та надати безкоштовний доступ до отримання туристами необхідної інформації [65, с. 144-145].

Вивчення досвіду Чехії важливе передусім у контексті просування туристичного продукту на зовнішній ринок, що базується на активному використанні інструментів брендингу, географічних зазначень, інформування мешканців інших країн про чеську історію та культуру через Чеські центри та представництва культурної дипломатії. Кожен регіон Чехії має свою унікальну програму розвитку туризму, що базується на місцевих туристично-рекреаційних ресурсах, але основоположні засади і стратегічні цілі є єдиними для всіх [66].

Внутрішній ринок Європейського Союзу - це простір без внутрішніх кордонів, де відбувається забезпечення вільного переміщення товарів, осіб, послуг і капіталу. В першу чергу він має основне завдання створити умови, які сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності кожного туристичного напрямку. А саме для ефективного функціонування внутрішнього ринку забезпечується максимально можлива прозорість у відношенні ініціатив країн Європейського Союзу щодо створення не тільки національних стандартів, але й технічних регламентів [62].

Отже, на державному рівні регулювання туристичного бізнесу, країни ЄС використовують норми стандартизації та сертифікації з метою захищати інтереси споживачів туристичних послуг, щоб проводилося якісне туристичне обслуговування, та безпечний відпочинок. Запроваджуються стандарти якості Незалежною, міжнародною організацією ISO. Міжнародні стандарти сприяють впровадженню інновацій та подоланню глобальних викликів. Центральний секретаріат ISO знаходиться в Женеві, (Швейцарія) [62].

Дані Міжнародної організації ISO зі стандартизації говорять нам про створення нової ери подорожей з урахуванням природної стійкості, гнучкості та інклюзивності. Таким чином, дивлячись на зміну кон'юнктури ринку, були

швидко розроблені нові стандарти. Серед таких стандартів можна виділити такі:

1. Стандарт ISO 21401 – туристичні засоби розміщення зможуть поліпшити свій вплив на довкілля, сприяти соціальному обміну та зробити внесок у розвиток місцевих спільнот.[67]

2. Стандарт ISO 21621 – у стандарті викладені вимоги та рекомендації для традиційних ресторанів у всьому світі, щоб надати туристам місцевий, автентичний кулінарний досвід. В основі стандарту лежить збереження традицій (вигляд ресторанів, подача їжі), щоб продемонструвати, що господарі ресторану залишаються вірними своїй культурі. З огляду на ці правила, туристи зможуть зробити правильний вибір закладу харчуваннята насолодитись кулінарними стравами даного місця.

3. Стандарт ISO 21902 – за цим документом передбачається створення відповідної туристичної інфраструктури із високим рівнем доступності для всіх категорій населення. Такий доступний туризм підвищує цінність подорожей, дозволяючи людям з усіх верств суспільства подорожувати на рівних [62].

Оскільки засоби розміщення відіграють ключову роль у індустрії туризму і мають величезний потенціал для сталого туризму. Глобальний інтерес до сталого розвитку підвищує бажання людей користуватися більш екологічними послугами та продуктами. Оскільки мандрівники все більше усвідомлюють важливість сталого розвитку, вони зможуть насолоджуватися відпочинком без почуття провини, знаючи, що зробили свій внесок у захист нашої планети, обравши екологічне житло та його екологічно чисті послуги [62, с. 213].

Отже, організація регулювання туристичною діяльністю що проводиться в країнах Європейського Союзу спрямовується на покращення соціальних-культурних умов та зайнятості населення. В умовах швидкої зміни туристичного ринку, органами місцевої влади проводиться новітня політика, спрямована на отримання найкращих світових рейтингів. Країни-члени

Європейського Союзу намагаються розвиватися за концепцією сталого розвитку і при цьому велику увагу приділяють збереженню навколишнього середовища та культурно-історичним надбанням. Перш за все від нас, людей залежить процвітання нашої унікальної планети. Рішення, які ми приймаємо і будуть тим результатом майбутнього, а яке воно буде – це питання часу.

РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СТАЛОГО ТУРИЗМУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

3.1. Програмні снови розвитку сталого туризму

Кожного дня суспільство стикається із масою проблем, які можна вирішити за день, чи за деякий час. Але на противагу людським проблемам, постають масштабні проблеми цілої планети і вони не так швидко вирішуються. Наприклад дисбаланс природної системи – це зміна клімату, яку всі спостерігають, різні катаклізми, глобальне потепління, опустелювання, зникнення видів флори і фауни тощо. Також рік у рік зростає значення індустрії туризму та загострюються проблеми, пов'язані з її розвитком. Всі ці негативні чинники дають потужний сигнал, щоб людство почало діяти. Перш за все, ми повинні на духовному рівні зрозуміти, що зараз все відбувається не так, як пару років тому. Глобальні виклики змушують нас все швидше діяти. Тому уряди країн постійно розробляють програми зі стійкого розвитку, бо саме такий сталий розвиток дасть надію на подальше спокійне майбутнє.

Індустрія туризму відіграє вирішальну роль в досягненні Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 р. Туристичний сектор згадується і повинен виконувати 3 з 17 Глобальних цілей сталого розвитку, а саме: Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання; Ціль 12. Відповідальне споживання; Ціль 14. Збереження морських екосистем. Дивлячись на різноманітні зв'язки, які він має з іншими секторами та галузями в рамках свого ланцюжка створення вартості, він може фактично прискорити прогрес в досягненні всіх Цілей сталого розвитку [68].

Світова туристична організація та Всесвітня рада з подорожей і туризму відіграють провідну роль в розробці та поширенні рекомендацій і практик управління сталим розвитком туризму. Глобальні ініціативи Світової

туристичної організації із управління сталим розвитком туристичної галузі налічують декілька напрямків (рис. 3.1.1):

Рис. 3.1.1. Глобальні ініціативи Світової туристичної організації із управління сталим розвитком туристичної галузі [68].

1. Підвищення енергоефективності та використання відновлюваної енергії в готелях. Світова туристична організація у співпраці з командою провідних агентств ООН та ЄС у галузі туризму та енергетики було ініційовано проект Енергетичні рішення для готелів (HES). Проект надає інформацію, технічну підтримку та навчання, щоб допомогти малим і середнім підприємствам у секторі туризму та розміщення в Європейському Союзі підвищити енергоефективність та використання відновлюваної енергії. HES реагує на кліматичні імперативи відповідно до цілей ЄС і Давоського процесу 2007 р., які передбачають необхідні дії для туристичного сектору, а саме: 1) адаптація туристичних підприємств і туристичних місць до мінливих кліматичних умов; 2) пом'якшення викидів парникових газів; 3) підтримка інвестицій в енергоефективність та використання відновлюваних джерел енергії та технологій [68, с. 54].

2. Моніторинг сталого розвитку туризму на рівні дестинацій. Міжнародна мережа обсерваторій сталого туризму UNWTO (INSTO) – це мережа туристичних обсерваторій, які здійснюють спостереження екологічного, економічного, та соціального впливу туризму на рівні туристичних дестинацій та дає можливість сприяти збалансованим практикам туризму на місцевому та глобальному рівнях.

Міжнародна мережа обсерваторій сталого туризму контролює 11 необхідних областей сталого розвитку туристичної індустрії, серед яких: 1) туристична сезонність; 2) працевлаштування; 3) управління 4) економічні вигоди туристичних територій; 5) доступність; 6) енергетичний менеджмент; 7) водне господарство; 8) управління стічними водами; 9) управління твердими відходами; 10) кліматичні дії; 11) задоволення на місцевому рівні [68].

3. Ресурсно-ефективне використання в туристичній діяльності. Світовою туристичною організацією за підтримки ООН та уряду Франції було підготовлено Базовий звіт щодо інтеграції моделей сталого споживання та виробництва в туристичну політику з метою отримати уявлення про інтеграцію Глобальних цілей сталого розвитку у туристичну політику країн світу. Звіт робить значний внесок у візуалізацію прогресу, досягнутого на шляху реалізації цілі 12.b, яка закликає до «розробки та впровадження інструментів для спостереження впливу туризму на стійкий розвиток». Важливою метою звіту є мотивування країн впроваджувати Цілі сталого розвитку через сталий туризм [68, с. 55].

4. Спрощення туристичних подорожей може бути інструментом сприяння зростанню попиту та економічного розвитку, створення робочих місць і міжнародного взаєморозуміння. Незважаючи на значні успіхи, досягнуті за останні десятиліття в полегшенні туристичних подорожей у багатьох регіонах світу, все ще є місце для значного прогресу, а саме розгляду можливостей максимального використання інформаційних і комунікаційних технологій для вдосконалення візових процедур [68, с. 55].

5. Зупинення втрати біорізноманіття та сприяння збереженню і відновленню довкілля. За умови розвитку туризму на стійких засадах, віддатний зупинити процес втрати природного різноманіття, сприяти збереженню та відновленню довкілля.

У грудні 2022 р. в Монреалі Всесвітня рада з подорожей і туризму, Світова туристична організація і Альянс зі сталої гостинності оголосили про нову діяльність з метою зупинення втрати та відновлення біорізноманіття до 2030 р. Підписанти з сектора подорожей і туризму зобов'язалися прийняти природоохоронний підхід до туризму. Це включає інтеграцію заходів захисту біорізноманіття, скорочення викидів вуглецю, пом'якшення впливу забруднення, обмеження нерационального використання ресурсів, а також захист і відновлення природи [68, с. 56].

6. Боротьба зі зміною клімату. Згідно дослідження UNWTO, оприлюдненого в грудні 2019 р., прогнозується, що викиди CO₂ від індустрії туризму зростуть на 25% до 2030 р. порівняно з рівнями 2016 р. Туристичний сектор дуже вразливий до зміни клімату і водночас сприяє викиду парникових газів, які спричиняють глобальне потепління. У березні 2023 р. Світова туристична організація опублікувала звіт Кліматичні дії в секторі туризму: огляд методологій та інструментів для вимірювання викидів парникових газів. Звіт було розроблено за підтримки Федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи, ядерної безпеки та захисту споживачів Німеччини (BMU) і опубліковано у співпраці з UN Climate Change. Таким чином, даний звіт допоможе вимірювати викиди парникових газів у туристичній галузі [68, с. 56].

7. Глобальна туристична ініціатива в області пластику (GTPI) об'єднує туристичний сектор за спільним баченням усунення основних причин забруднення пластиком. Це дає можливість компаніям, урядам та іншим зацікавленим сторонам у сфері туризму подавати приклад у переході до циклічної економіки пластику.

До 2025 року GTPI бере на себе такі зобов'язання:

– заходи до багаторазових пластикових альтернатив;

- виключення проблемної або непотрібної пластикової упаковки та предметів;
- заходи для збільшення кількості переробленого вмісту в усій використаній пластиковій упаковці та предметах;
- спільна праця та інвестування для того, щоб збільшився рівень переробки та компостування пластику;
- залучити ланцюжок створення вартості для того, щоб 100% пластикової упаковки було придатне для повторного використання, переробки або компостування;
- публічне звітування про прогрес у досягненні цих цілей [68].

Рекомендації та практики інтеграції сталого споживання та виробництва у туристичній індустрії реалізуються через системні програми Світової туристичної організації. Тому, пропоную ознайомитися із ефективними програмами, що стосуються розвитку сталого туризму так і супутніми глобальними програмами розробленими Європейським Союзом.

Програма «Єдина планета – Сталий туризм» представляє туристичну сферу, яка на світовому рівні прийняла Глобальні цілі сталого розвитку, що призвело до підвищення екологічних та соціальних результатів та поліпшення економічних показників. Вона є однією з шести програм зі сталих моделей споживання та виробництва (10YFP), у якій в повному обсязі беруть участь понад 600 учасників, 130 національних координаційних центрів урядів і 22 підрозділи ООН в Міжвідомчій координаційній групі ООН [68].

Програма «Єдина планета – Сталий туризм» сприяє мережевому обміну знаннями і практиками, збереженню культурного надбання, стійкому адаптуванню до зміни клімату, зменшенню втрати природного різноманіття, досягненню низьковуглецевої туристичної діяльності, зменшенню кількості бідного населення, та зосереджується на чотирьох важливих процесах (рис. 3.1.2).

Рис. 3.1.2. Важливі процеси програми «Єдина планета – Сталий туризм» [70].

Програма виділяє три ключові сфери діяльності:

1. Прискорення дій у боротьбі із зміною клімату у сфері туризму. Щоб туристична галузь відповідала міжнародним кліматичним цілям, потрібно змінювати саму ж туристичну діяльність. З огляду на це, Програма «Єдина планета – Сталий туризм» ухвалила Глазгоську декларацію про кліматичні дії в туристичній діяльності для підвищення кліматичних амбіцій зацікавлених сторін у галузі туризму; ініціювання розробки та впровадження планів кліматичних дій, узгоджених за п'ятьма напрямками: вимірювання, декарбонізація, регенерація, співпраця та фінансування; підтримки розвитку потенціалу.

2. Створення економіки замкнутого циклу з використанням пластмас у туризмі. Оскільки для вирішення проблеми пластикового забруднення потрібен системний підхід і глобальна координація зусиль, в рамках даної програми було започатковано Глобальну туристичну ініціативу щодо пластикових матеріалів (GTPI) для підтримки зацікавлених сторін індустрії туризму в усьому світі, для

усунення проблемних пластикових матеріалів, інтеграції моделей повторного використання та співпраці в рамках ланцюга створення вартості, для утилізації збільшити вміст вторинної сировини та рівень переробки.

3. Перетворення виробничо-збутових ланцюжків продуктів харчування у туризмі. Оскільки сталие виробництво та споживання їжі є одним із найважливіших важелів захисту планети та людей, в рамках програми «Єдина планета – Сталий туризм» було розроблено Глобальну дорожню карту щодо зменшення харчових відходів у туристичному секторі. Головна мета дорожньої карти полягає у підтримці зацікавлених сторін туризму у сприянні більш стійким глобальним продовольчим системам [68].

Наприклад на території Хорватії діє програма розвитку туризму до 2025 року, яка передбачає, що до призначеного року на території країни Європейського Союзу буде запропонований привабливий асортимент продукції і послуг, з урахуванням сталого розвитку галузі, заснованої на інноваціях. Така мета може бути досягнута за рахунок реструктуризації головного офісу Хорватської національної ради з туризму (CNTB), переходу на спілкування в дистанційному режимі з міжнародними ринками, розвитку морського, оздоровчого, культурного, гірського, сільського, спортивного туризму, створення профільних бізнес-шкіл та освітніх центрів [71, с. 45].

Також необхідним буде ознайомитись з глобальними програмами розробленими Європейським Союзом, які однозначно зачіпають туристичний сектор і впливають на нього.

Програма ЄС LIFE 2023 – це фінансова ініціатива Європейського Союзу, спрямована на захист навколишнього середовища та боротьбу кліматичних змін, які зараз спричиняють негативні наслідки. Діє з 1992 року (рис. 3.1.3).

Рис. 3.1.3. Програма ЄС LIFE 2023 [72]

Програма LIFE розрахована на 2021-2027 роки із загальним бюджетом 5,4 млрд. євро, зокрема на 2023 рік оголошено конкурси Європейською Комісією, бюджет яких складає 611 млн. євро.

Дана програма є одним з ключових учасників Європейського зеленого курсу, яка має на меті:

- перетворити ЄС на справедливе і процвітаюче суспільство з сучасним, чистим виробництвом та конкурентоспроможною економікою, де не буде чистих викидів парникових газів у 2050 році і де економічне зростання відокремлене від використання ресурсів
- захищати, зберігати та примножувати природний капітал ЄС, а також захищати здоров'я та благополуччя громадян від ризиків та впливів, пов'язаних з навколишнім середовищем та кліматом [73].

Програма LIFE сприятиме досягненню цих пріоритетів через свої чотири підпрограми зокрема через:

- прискорення та інтеграція реалізації цілей політики ЄС щодо припинення та повернення назад втрати оселищ та видів диких тварин у всіх секторах;

- підтримка переходу до циркулярної економіки та захист і покращення якості природних ресурсів Європейського Союзу, зокрема повітря, ґрунту та води;
- підтримка реалізації рамок енергетичної та кліматичної політики до 2030 року, мети ЄС щодо кліматичної нейтральності до 2050 року, а також нової стратегії ЄС з адаптації до змін клімату;
- розбудова потенціалу, стимулювання інвестицій та підтримка впровадження політики зосереджені на енергоефективності та малих відновлюваних джерелах енергії [73].

Наступною програмою є «Горизонт Європа 2021–2027», яка продовжує восьму рамкову програму ЄС «Горизонт 2020». Вона є найбільшою програмою Європейського Союзу з фінансування досліджень та інновацій з бюджетом 95,5 мільярдів євро. У програмі можуть брати участь юридичні особи з ЄС та асоційованих країн.

Горизонт Європа спрямована на боротьбу зі зміною клімату, сприяє досягненню Глобальних цілей сталого розвитку ООН та підвищує конкурентоспроможність зростання Європейського Союзу.

Програма сприяє співпраці та посилює вплив досліджень та інновацій у розробці, підтримці та впровадженні політик ЄС під час вирішення глобальних викликів. Вона підтримує створення та краще розповсюдження передових знань і технологій.

Вона створює робочі місця, повністю залучає кадровий потенціал ЄС, стимулює економічне зростання, сприяє підвищенню промислової конкурентоспроможності та оптимізує інвестиційний вплив в рамках посиленого Європейського дослідницького простору [74].

Цікавим буде додати свій досвід написання тез до XLVI Міжнародної наукової студентської конференції, яка відбулася раніше. В ході роботи, мною було проаналізовано раціональне створення лісових екосистем. Туристична

діяльність значною мірою залежить від екосистем лісу, тому досвід Африканського Союзу буде корисним і для Європейського Союзу.

За останнє сторіччя, площа африканської пустелі Сахари збільшилася приблизно на 10 %, що негативно позначається на житті населення країн Північної Африки. Деградація земель відбувається через зміну клімату і глобальне потепління. І щоб пустеля не збільшувалася, держави-члени Африканського союзу прийняли проєкт під назвою «Велика зелена стіна», який підтримується багатьма впливовими міжнародними організаціями, що займаються питаннями сталого розвитку. Згідно проєкту кінцевою метою є завершення формування Великої зеленої стіни до 2030 року і повернення в обіг десятки млн. гектарів відновлених родючих земель, здатних прогодувати більш ніж 20 млн. людей. У проєкті говориться про висадження лісової смуги на території 11 африканських країн (від Джібуті до Сенегалу) шириною 16 і довжиною біля 8 000 кілометрів, яка буде стримувати розширення пустелі Сахари. Завдяки такій зеленій зоні ґрунти менше висихають і обвітрюються, поновлюється мікроклімат, землі знову стають придатними для ведення ефективного сільського господарства. Відновити виснажені ґрунти, зберегти біологічне різноманіття, створити «зелені» робочі місця – такі цілі ініціативи «Велика зелена стіна Африки» [75].

Тобто ми бачимо, що лісові екосистеми є засобом підтримання сталого природного стану біосфери, джерелом роботи та матеріального благополуччя населення, частиною традиційно-історичного середовища, під впливом якого формуються культура та звичаї різних народів світу. Даний приклад Великої зеленої стіни Африки показує раціональний підхід в рамках сталого розвитку Африканського Союзу. Туристична діяльність в багатьох випадках проводиться в природному середовищі, зокрема в лісових екосистемах і при цьому ці екосистеми мають бути збереженими та розвинено-сталими.

Отже, всі перераховані вище програми розвитку сталого туризму надзвичайно важливі для використання ресурсів навколишнього середовища, які є головними складовими розвитку туризму, для збереження природних багатств та біологічного різноманіття, для забезпечення довгострокових економічних операцій, для отримання стабільних робочих місць, для подолання бідності у світі та для використання раціональних моделей споживання і виробництва по розробці заходів щодо зміни клімату.

3.2. Італія – країна сталого туризму

Італія – країна, яка приєдналася до Європейського Союзу у 1958 році. Географічне положення країни – Південна Європа, історичний регіон Середземномор'я. Особливість країни полягає в найгарніших і різноманітних ландшафтах, теплого кліматі та найбільших історично-культурних, художніх надбаннях.

Індустрія туризму – одна з найбільш розвинених галузей країни, цьому сприяє потужний природно-рекреаційний потенціал. Різноманітність ресурсів дозволяє розвивати пізнавальний, гірськолижний, екологічний туризм тощо. Туристів приваблюють величезні плантації цитрусових, оливкові гаї, сади мигдалю, термальні курорти, чарівні пляжі та гірські схили.

За оцінками, у 2030 році кількість людей, які подорожують світом, зросте з понад 1,4 мільярда сьогодні до 2 мільярдів. Більшість цих туристів вибере Італію, очікується зростання потоків, особливо з Азії. Італія посідає п'яте місце у світі за кількістю туристів з приблизно 60 мільйонами міжнародних прибуттів у 2018 році та прогнозом близько 75 мільйонів поїздок з-за кордону в 2023 році [76].

Аналітики вважають, що у довгостроковій перспективі обсяг туризму в Італії, досягне приблизно 43,8 мільярда доларів США у 2032 році. Генеральний

секретар ООН Антоніу Гутерріш вважає, що «Туризм може бути силою добра в нашому світі, відіграючи роль у захисті нашої планети та її біорізноманіття, а також відзначаючи те, що робить нас людьми, від відкриття нових місць і культур до спілкування з новими людьми та отримання досвіду». Дивлячись на це, є можливим досягнути більш сталого та інклюзивного майбутнього [77].

В грудні 2018 року був опублікований звіт Банку Італії, під назвою «Туризм в Італії. Цифри та потенціал для розвитку», який визнав прямий зв'язок між еволюцією галузі та зростаючим інтересом до сталого розвитку. У звіті повторюється рекомендація Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) для урядів щодо політики «зелених інвестицій»:

- підвищити енергоефективність туристичних об'єктів;
- покращити управління водними ресурсами та системами збору відходів;
- сприяти захисту навколишнього середовища, біорізноманіття та культурної спадщини кожної країни [78].

Рік у рік Італія впроваджує принципи сталого розвитку щодо туристичної діяльності і долучається до концепції проєктів «зеленої» економіки. Зокрема заклади розміщення рухаються в напрямку збалансованого розвитку. Наприклад готелі використовують енергозберігаючі технології та відновлювальні джерела енергії (вітрові, сонячні), повністю виключають використання одноразових товарів, скорочують викид в атмосферу вуглекислого газу (CO₂). Наприклад, існують *alberg hidiffusi* (розкидані готелі).

Albergo Diffuso - це концепція в Італії та Європі, що бере свій початок з ідеї використання відреставрованих будинків для туризму на кошти, виділені після землетрусу у регіоні Фріулі (1976 рік). Ця модель гостинності була розроблена професором туристичного маркетингу Джанкарло Далл'Ара. Потім вона була офіційно визнана на Сардинії спеціальним нормативним актом у 1998 році. Важливе поширення розкиданих готелів рис. А1; А2; А3; А4, пов'язане зі зростаючим занепокоєнням щодо сталого розвитку та поваги до навколишнього

середовища в туристичній галузі. Природне розташування «albergo diffuso» можна знайти в маленьких історичних містечках або в сільській місцевості та гірських селах [79].

Наступний приклад будівлі, які спочатку призначалися для певного використання, були переобладнані для виконання зовсім іншої функції. Таким є випадок коли з шахтарського селища в Наркао в регіоні Сульчис (Сардинія), перетворився на екомузей, здатний прийняти 40 гостей, або колишня теплова електростанція Порто-Толле, яка буде перетворена на інноваційний і сталий туристичний центр під відкритим небом, що пропонуватиме відвідувачам можливості для занять водними видами спорту, екскурсії, які дозволять їм оцінити навколишнє середовище і ландшафт, а також об'єкт для розвитку місцевої рибної та сільськогосподарської промисловості [78].

Італійська асоціація відповідального туризму (AITR) опублікувала карту сталого туризму в Італії, на якій позначені всі туристичні локації, пов'язані з її членами. Це невеликі муніципалітети, що належать до мережі Автентичні села Італії, природні заповідники, якими керує Всесвітній фонд дикої природи (WWF), готелі та кемпінги, які отримали екологічну сертифікацію від Legambiente, або органічні агротуристичні об'єкти, сертифіковані Інститутом етичної та екологічної сертифікації (ICEA) [78].

Як вважає уряд і підприємці туристичного бізнесу Італії – єдино можливим перспективним розвитком сфери туризму в довгостроковій перспективі є збалансований розвиток. При цьому туристи все більше розуміють значення природних благ і тому бережно відносяться до природної екосистеми. З огляду на це, вимагають використання таких товарів, які не чинитимуть шкоду нашому довкіллю. Зараз можна простежити, що Італія найвищим чином орієнтована на екологізацію процесу надання туристичних послуг, охорону флори і фауни та збереження культур і традицій регіонів.

Органи влади країни постійно виділяють окремі кошти на створення екологічних зон у містах так і в відомих туристичних територіях, на поліпшення історичних будівель, будівництво інфраструктури в сільській місцевості, на просування відповідального відпочинку серед населення. Таким чином, уряд очікує не тільки екологічного (збереження довкілля) і глокалізаційного (збереження місцевої самобутності в процесі глобалізації та уніфікації суспільного життя), а й економічного ефекту від таких капіталовкладень [80].

Щороку великі Італійські міста приваблюють мільйони туристів, такі як Рим, Флоренція та Венеція. Міста часто переповнені, відвідувачі штовхаються за місце біля історичних пам'яток, музеїв і пам'ятників. І з огляду на це, масовий туризм викликає багато критики. Так з'явився стрімкий рух у бік екологічного туризму, що пропонує альтернативу для свідомих подорожуючих. Італія, як країна Європейського Союзу може похвалитися величезною кількістю екологічно чистих напрямків, які дозволяють туристам втекти від натовпу і заглибитися в природні чудеса країни, культурні скарби та екологічні ініціативи. Для незабутньої подорожі раджу почати з таких екотуристичних напрямків:

1. Чінкве-Терре (Cinque Terre) – це колекція з п'яти рибальських сіл: Монтеросо-аль-Маре, Вернацца, Корнілья, Манарола та Ріомаджоре. Туристичний об'єкт розташовується вздовж порізаного Лігурійського узбережжя та входить до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Чінкве-Терре пропонує пішохідні маршрути, дослідження виноградників, дегустацію місцевих делікатесів тощо.

2. Національний парк Гаргано (Gargano National Park) – розташований у північній частині Апулії. Пропонує різноманітний ландшафт лісів, прибережних скель і незайманих пляжів, дослідження пішохідних маршрутів,

відвідини стародавніх святилищ та відкриття багатого біорізноманіття цієї заповідної території.

3. Саленто (Salento) – регіон розташований у південній частині Апулії. Відомий своїми гарними узбережжями, селами та оливковими гаями. Надзвичайно цікавим є знайомство з практиками сталого сільського господарства, стравами з фермерських господарств, та екологічно чистими пляжними розвагами.

4. Морська заповідна зона Портофіно (Portofino Marine Protected Area) – розташована на Лігурійському узбережжі. Морський заповідник полюбляють дайвери і любителі підводного плавання. Для себе можна відкрити унікальні підводні екосистеми, спостерігаючи за морським життям.

5. Валь-ді-Фунес (ValdiFunes) – долина розташована в самому серці Доломітових Альп, яка славиться своїм біорізноманіттям. З кожним відвідуванням цього місця, туристи вражені гірськими вершинами та ідилічними луками.

6. Еолійські острови (Aeolian Islands) – архіпелаг біля північного узбережжя Сицилії демонструє вулканічні ландшафти, кришталево чисті води та унікальну флору і фауну. Пропонується для туристів участь у екологічних екскурсіях на човнах, походах до вулканічних кратерів та оцінка прихильності островів до відновлюваної енергетики [81].

7. Природний заповідник Вендікарі (Vendicari iNature Reserve) – розташований на південно-східному узбережжі Сицилії. Заповідник є незайманим з різноманітними середовищами існування, включаючи водно-болотні угіддя, піщані пляжі та стародавні соляні басейни.

8. Маремма (Maremma) – розташована в південній частині Тоскани, що характеризується своїми незайманими ландшафтами, стародавніми руїнами та яскравим біорізноманіттям. Цей регіон пропонує різноманітні враження, від вивчення заповідної прибережної зони Парку природи Маремма до відкриття

захоплюючих етрусських археологічних пам'яток у Пітільяно та Розелле. Також в Мареммі можна зайнятися агротуризмом та спробувати місцеві органічні продукти [81].

9. Національний парк Гран-Парадізо (Gran Paradiso National Park) – розташований у Граціанських Альпах на півночі Італії, є найстарішим національним парком Італії і куточком для любителів дикої природи та альпіністів. Парк охоплює регіони долини Аоста та П'ємонт, може похвалитися альпійськими ландшафтами, кришталево чистими озерами та культовою вершиною Гран-Парадізо. Пропонуються піші прогулянки стежками парку, спостереження за сарнами, гірськими козлами та беркутами. Таким чином, поважаючи тендітні екосистеми та обираючи екологічні варіанти проживання, ми зробимо вагомий внесок у збереження парку [81].

10. Калабрія – регіон, який розташований на півдні і відомий туристам розкішною архітектурною спадщиною та невеличкими морськими курортами. Тут активно діють програми регіонального розвитку (збалансоване зростання локальних туристичних систем, покращення рівня якості життя, перебудова поселень передового досвіду, розбудова та розширення транспортної інфраструктури і каналів зв'язку, створення виробничих і агропромислових систем, допомога нацменщинам, уповільнення темпів скорочення населення тощо) [80].

11. Тоскана – центральний регіон Італії. Туристів захоплює краса регіону, величезна кількість історичних пам'яток і цікавих подій. Не тільки туристична галузь розвинена у Тоскані, а також процвітає сільське господарство і промисловість.

Тоскана розробила власну організаційну модель сталого розвитку - мережу Обсерваторій Туристичних Дестинацій (OTD). OTD - це фундаментальний інструмент, що дозволяє апробувати і визначати туристичну

політику для різних територій шляхом спостереження за різними складовими феномену туризму:

- впливом транспорту;
- якістю життя місцевого населення і туристів;
- якістю роботи;
- узгодженням попиту і пропозиції відповідно до географічної та сезонної концентрації туристичної діяльності;
- активізацією процесу збереження культурної спадщини, природного середовища і унікальної самобутності дестинацій;
- зменшенням і оптимізацією використання природних ресурсів, особливо води та енергії;
- запровадженням відповідального поводження з відходами і намаганням до зменшення їх кількості [80].

Туристична Еко-спільнота сталого туризму (Ecobnb), пояснює наступні переваги, які Італія отримала від сталого та екологічного туризму:

- сталий туризм приніс економічні вигоди, які призвели до буму робочих місць у країні. Місцеві жителі мають можливість працювати у сфері обслуговування клієнтів, готелях або просто допомагати з транспортом, співпрацюючи з компаніями таксі;
- культурні переваги. Була проведена робота, спрямована на підтримку розвитку і збереження традиційних звичаїв в Італії. Це не тільки допомагає цим громадам з фінансуванням їхньої культурної діяльності, а й захищає їх для майбутніх туристів, роблячи їх більш сталими.
- соціальні переваги сталого туризму. Завдяки доходам від туризму покращилася інфраструктура країни - від відремонтованих доріг до вдосконалених систем каналізації. Це, в свою чергу, покращило якість життя в Італії та зробило її більш привабливою для відвідування туристами.

Стаття еко-спільноти підводить висновок, що завдяки сталій індустрії туризму країна зазнала якісного зростання, яке дозволило її об'єктам спадщини залишитися недоторканими і добре збереженими.

Отже, баланс між доступністю та привабливістю туристичних пропозицій країни Італії є надзвичайно важливим для забезпечення стійкого та процвітаючого майбутнього галузі. Завдяки правильно обдуманим стратегіям і спільним зусиллям країна ЄС може продовжувати залишатися маяком для туристів з усього світу, пропонуючи незабутні емоції і водночас сприяючи економічному зростанню. Стійкість італійської туристичної сфери та її здатність швидко орієнтуватися в цій динаміці в підсумку визначатимуть її позицію на глобальній туристичній арені.

3.3. Розробка екологічного туру по регіону Тоскана

Раніше туристи мало замислювалися над своєю поведінкою в навколишньому середовищі та над загальним станом природної системи. А зараз із світовими трансформаціями, які відбуваються майже кожного дня – змінюється і людська свідомість. Наприклад споживач туристичних послуг, який ще вчора хотів активно відпочивати, не задумуючись про свої наслідки для довкілля (забруднення водоймищ, залишки сміття) – вже сьогодні тяжіє відновлювати свої сили у екологічно-чистому, спокійному місці, при цьому не порушуючи природний стан рівноваги.

Під час опитування у 2022 році понад 80 відсотків туристів по всьому світу сказали, що екологічний туризм є надзвичайно важливим. Тому з кожним роком популярність екологічних турів набирає шаленого темпу у країнах Європейського Союзу, зокрема і в Італії. Отже з метою знайомства із природними особливостями, формування бережного ставлення до природи було

розроблено індивідуальний одноденний екологічний тур «Тосканський рай на землі» (рис. 3.2.1).

Маршрут: Монтальчино (Montalcino) – Палаццо Массайні (Palazzo Massaini) – Монтепульчано (Montepulciano) – Регіональний музей кераміки (Museo regionale della Ceramica) – Парк річки Тибр (Parco Fluviale del Tevere).

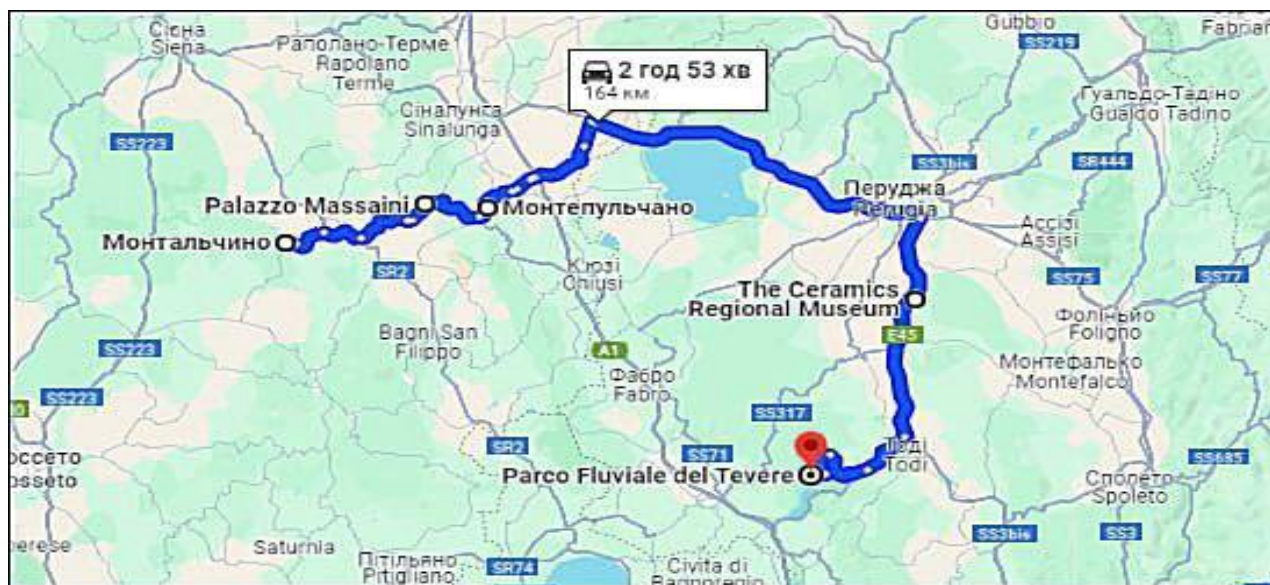

Рис. 3.2.1. Маршрут туру «Тосканський рай на землі»

[розроблено автором]

Тривалість : 1 день. Транспортне забезпечення туру: прокат авто Економ Ford Fiesta на 5 місць з повним баком пального, кондиціонером, аптечкою тощо.

Розробка туру відбувається таким чином, що ми проживаємо в самому регіоні Тоскана. 8:00 – 9:30 – екскурсія по місцевості Монтальчино. Місто Montalcino – знаходиться в південній частині Тоскани, приблизно в 40 км на південь від Сієни, на пагорбі серед, надзвичайної зелені оливкових гаїв та дубових лісів в долині Валь-д'Орча. Montalcino – це відомий винний край, за якісне і найдорожче італійське червоне вино класу DOCG «Брунелло». Спробувати келих вина можна після відвідин винного магазину всередині фортеці (1361 рік, вхід вільний). З історичної фортеці відкривається особливий вид на гору Аміатата Критські Сенеші.

Центр огорожений 4-кілометровими стінами, побудованими в 1100 році, з 6 воротами і 13 вежами, якими можна прогулятися патрульною доріжкою. Обов'язково потрібно побачити вежу Палаццо де Пріорі, готичну лоджію на площі Пьяцца дель Пополо, Єпископський палац з його фресковими залами та за бажанням церкви Сант-Егідіо, Сан-Франческо і Сант-Агостіно.

10:00 – Прибуття до Палаццо Массайні (Palazzo Massaini).

10:00 –11:00 –екскурсія комплексом Палаццо Массайні.

Palazzo Massaini – це саме те місце, де можна відпочити від галасливого міського життя. З кожного куточка маєтку відкриваються гарні краєвиди та чарівна атмосфера, що дарує відчуття спокою та безтурботності (рис. 3.2.2).

Маєток розташовується у самому серці долини Валь-д'Орча, об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (2004 р.), в оточенні виноградників, оливкових гаїв та лікарських рослин. Palazzo Massaini був побудований приблизно в 1200 році, Бібб'яно Каччаконті, членом аристократичної родини Асціано. У XVI столітті будівлю перетворили на «віллу», добудували крило, а також елегантну маленьку лоджію у внутрішньому дворіку та стримані карнизи на воротах. Багато хто був власником маєтку, серед них Папа Римський – Енеа Сільвіо Пікколоміні (1405-1464). Всередині замку можна побачити Герби родини Piccolomini, особливо так званий «світло-блакитний хрест з Божими місяцями». Зараз архітектурний комплекс являє собою італійський сад, який розкинувся на схід від вілли. Тут виробляють якісні вина, олію та спиртні напої, сертифіковані по найвищим стандартам. Продукцію тут же можна придбати.

Рис.3.2.2. Архітектурний комплекс Палаццо Массайні

Виноградні гаї вирощують на похилих, глибоких, мулистоглинистих ґрунтах на висоті від 400 до 500 метрів, на площі близько 12 гектарів. Трохи менше 11 га. займають лози Санджовезе (червоний виноград), тоді як решта поділена порівну між Мерло (червоний виноград) і Требб'яно/Мальвазія (білий виноград). Оливкові гаї розкинулися на нерівній, похилій місцевості на висоті від 400 до 500 метрів, займаючи близько 15 га. Вони розділені на 4 зони: оливкові гаї «під Палаццо» (з боку П'єнца), оливкові гаї Каварчано, оливкові гаї ЛаП'єве та оливкові гаї фермерського господарства Ла Реная.

Цікаво те що, маєток є домом для Bottega Verde, лідера в галузі натуральної косметики. Палаццо Массайні символізує італійську матір-природу, натхнення для всіх її продуктів. Саме це унікальне місце дає життя ексклюзивним косметичним лініям Uva Rossa, Olivo та Avena. На території комплексу знаходяться старовинні котеджі LaPieve та Savarciano, розташовані на незабруднених територіях площею понад 300 гектарів, які були вміло відреставровані та перетворені на фермерські будинки зі збереженням унікальних історичних деталей.

Палаццо Массайні - ідеальне місце для організації будь-яких заходів, від весіль до семінарів та тимблдіingu.

11:20 – Прибуття до Монтепульчано (Montepulciano).

11:20 – 13:00 – пішохідна екскурсія територією Монтепульчано.

Montepulciano – місто розташоване у східній частині Тоскани, приблизно в 70 км на південний схід від Сієни на вершині пагорба, звідки відкривається вид на Валь-ді-Кіана, ще одну мальовничу долину, відому своїми пагорбами та виноградниками. Регіон Монтепульчано займає близько 31 000 га. є важливим сільськогосподарським центром, відомим своїм вином *Vino Nobile*. Прогулюючись вузькими вуличками ми побачимо гарні краєвиди та відчуємо багату історію Італії.

Завітаємо до однієї із найяскравіших церков Валь - д'Орча, храм Сан-Бьяджо (Tempiodi San Biagio), побудований у формі грецького хреста, має елегантний травертиновий зовнішній вигляд і повітряний пастельний інтер'єр та зберігає фреску 14-го століття "Мадонна з немовлям на троні", яка за переказами, має чудодійну силу. Сан-Бьяджо спроектований у 16 столітті Антоніо да Сангалло (Sangallo il Vecchio).

Головною привабливістю храму є вид здалеку, коли мармуровий фасад ловить сонячні промені, і він сяє на тлі навколишніх лісів і полів (рис. 3.2.3).

Рис.3.2.3. Храм Сан-Бьяджо

13:10 – 13:40 – Обід у La Vineria di Montepulciano. Ресторан пропонує місцеву традиційну кухню із якісними продуктами. 14:55 – Прибуття до Регіонального музею кераміки (The Ceramics Regional Museum).

15:00 – 15:40 – екскурсія в музею кераміки м. Дерута.

Регіональний музей кераміки - найстаріший італійський музей, який був заснований у 1898 році і зберігає понад 6 000 творів. Він розташований у монастирі Святого Франциска, в історичному центрі Дерути (рис. 3.2.4).

Рис.3.2.4. Регіональний музей кераміки

Колекція музею, розподілена від середньовічної Дерути до сучасної кераміки, з тематичними записами, присвяченими виробництву ренесансних підлог та аптечних наборів. Продукція XV–XVI століть, як свідчать музейні документи, показує гончарів і художників з Дерути як частину італійського мистецтва епохи Відродження.

Окремий розділ, присвячений блискучому декоруванню - техніці, яка прославила місто Деруту на весь світ, а її роботи, що зберігаються у понад ста музеях, одразу впізнаванні. Музей є унікальним за рахунок наявної

чотириповерхової металеві вежі, яка на всіх рівнях сполучена з монастирем і використовується як сховище. Структура, наповнена понад 4500 керамічними виробами на скляних полицях, завжди доступна для відвідувачів.

Підземний тунель з'єднує музей з давніми печами. У 2008 році було знайдено підземний тунель, який з'єднує Музей кераміки з археологічною зоною печей (під назвою Сан-Сальваторе), яка також включає ділянку середньовічних стін кінця XIII століття. В інших спорудах, датованих кінцем XIII - початком XVIII століття, було знайдено значну кількість керамічних знахідок. Історія монастиря переплітається з життям міста. Монастир, який, безсумнівно, був заснований у 1008 році монахами-бенедиктинцями, спочатку був присвячений святій Марії де Консолі, а потім перейшов до братів-францисканців меншого чину. У XIV столітті монастир був присвячений святому Франциску Ассизькому і, як задокументовано в Статуті Дерути від 1465 року, повністю увійшов у цивільне і релігійне життя Дерути.

16:50 – Прибуття до парку річки Тибр (Parco Fluviale del Tevere).

16:50 – 17:30 – екскурсія територією парку.

Парк розташований в Умбрії і простягається між територіями обох провінцій (Перуджа і Терні). Займає 7 295 гектарів, які в'ються вздовж приблизно 50 кілометрів річки. Ця природоохоронна територія була створена в 1990 році і знаходиться під управлінням Всесвітнього фонду природи (WWF). Парк відомий своїм натуралістичним багатством, а також історичною та археологічною цінністю (рис. 3.2.5).

Рис.3.2.5. Парк річки Тибр

Щоб перетнути парк річки Тибр і оцінити основні визначні пам'ятки, які його характеризують, можна почати з муніципалітету Тоді, з обов'язковим відвідуванням як історичного центру, так і решти його території.

Флора парку річки Тибр характеризується, зокрема, значною присутністю дубів гостролистих, білих верб і тополь. Що стосується фауни, то цікавою є присутність скопи, лебедів, великої білої чаплі, сірої чаплі, бакланів, канюків і крижнів. З риб водиться окунь, щука і короп. Територія парку включає в себе численні археологічні пам'ятки: зокрема, свідчення амбрського, етрусського та римського періодів, а також руїни та знахідки з інших історичних періодів. Парк пропонує різні види спорту: піший туризм, верхова їзда, велоспорт і веслування на каное.

17:00 – 20:00 – Виїзд та повернення до Монтальчино.

Таким чином, для визначення вартості одноденного зеленого туру «Тосканський рай на землі» було проведено калькуляцію на одного туриста (табл. 3.2.1).

Таблиця 3.2.1

Калькуляція туру «Тосканський рай на землі»

[складено автором]

№ з/п	Найменування витрат	Ціна, €	Кількість	Розрахункова формула	Загальна сума, €
1	Транспорт	396	1	-	396
2	Харчування(обід)	10	1	-	10
3	Екскурсійне обслуговування	12	1	-	12
4	Загальна вартість туру	-	-	п.1 + п.2 + п.3	418
5	Ціна туру на 1 туриста	-	1	Цт=Втз / Кількість туристів	418

Згідно даних табл. 3.2.1 ціна туру на 1 туриста складає – 418€ = 17481 грн. До таблиці варто додати, що так як ми громадянин Італії - ціни на транспорт, харчування та екскурсії бралися у грошовій валюті євро, тобто:

- прокат авто ЕкономFordFiesta (у середньому авто в оренду в Італії коштує 396 € на день);
- екскурсія по храму Сан-Бьяджо (від 7 €) і Регіональному музею кераміки (5 € вхід);
- харчування (обід у LaVineriadiMontepulciano) від 10 € на особу.

На мою думку, даний тур включає усі характеристики екологічного туризму, адже основною ознакою туру є безпосереднє спостереження за природніми особливостями та традиціями Тосканського регіону Італії.

У ході екологічно-чистого відпочинку туристи матимуть змогу побачити як збалансовано використовуються природні багатства у туристичних цілях та як створюється особлива атмосфера кожної дестинації.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У ХХІ столітті сталий розвиток є важливою динамічною складовою в глобалізованому світі. Сталий розвиток – це розвиток, який відповідає потребам нинішнього людства і в той же час забезпечує та покращує умови для довгострокового майбутнього. Сталий розвиток і сталий туризм пов'язані тісними стосунками між людиною та природнім середовищем. Такий глибокий взаємозв'язок сягає корінням самого початку розвитку туристичної індустрії.

Таким чином, пріоритетом на сьогодні є намагання зробити туристичну галузь однією з перших, галузей у світі. Успішна реалізація сталого розвитку туризму вимагає постійних безперервних дій, спостереження за наслідками систем життя та унікальних рішень.

Європейський Союз грає ключову роль щодо позитивно-корисного досвіду впровадження сталого розвитку. Наприклад екологічна політика управління навколишнім середовищем, яка має вплинути на тенденції споживання. До ЄС входить 27 країн-учасниць і кожна з них має орієнтуватися на Концепцію сталого розвитку, яка в свою чергу включає п'ять принципів:

- принцип екологізації;
- принцип екологічно-ресурсної ємності;
- принцип соціальної рівності суспільства;
- принцип збалансованого споживання та виробництва;
- принцип взаємодії людства і навколишнього середовища.

Впровадження концепції дасть можливість досягти рівноваги між екологічними, економічними та соціальними складниками в інтересах всієї планети. Зростання чисельності населення, будівництво нових туристичних об'єктів, потребує залучення значної кількості природних ресурсів, тим самим збільшуючи навантаження на довкілля. З огляду на це, зокрема перед Європейським Союзом постають завдання розробки нових моделей туристичного розвитку у досягненні цілей Європейського Зеленого курсу.

Екологічно-відповідальний туризм має бути розвинений в кожній країні-учасниці Зеленої угоди. До такого відповідального туризму відноситься сільський та аграрний туризм. Сільський туризм – це різновид сталого туризму, який передбачає відпочинок поза міськими урбанізованими територіями, знайомство із сільським життям (звичаї, культура, традиції). Аграрний туризм – це вид сталого туризму, який передбачає розміщення на сільській території у агрооселях, контакт з місцевими жителями, участь у сільському господарстві та споживання екологічно-чистих продуктів.

Сільський і агротуризм добре розвиваються в таких країнах ЄС: Хорватія, Австрія, Чехія, Данія, Франція, Іспанія, Литва, Латвія, Німеччина, Польща, Словаччина, Швеція тощо. В ході проведеного дослідження, виявлено, що ці два види туризму найкращим чином процвітають в Італії. Італія спрямована до екологічного майбутнього завдяки актуальним екологічним практикам в умовах сьогодення. Дотримання сталого розвитку туризму країни сприяє збереженню унікальних природних та культурних скарбів. Отже, для того щоб швидше стати на шлях сталого туристичного розвитку пропоную кілька порад:

1. Відповідальна подорож – дослідження туристичних дестинацій пішки, на громадському транспорті, на велосипеді. В результаті ми зменшимо забруднення повітря, отримаємо більш насичені враження від мандрівки.

2. Повільна мандрівка – дослідження певного місця чи регіону в повільному темпі дасть нам повністю зануритись у культуру, традиції, звичаї туристичної місцевості. Відбудеться корисний зв'язок між людиною і природою. З'явиться усвідомлення того, що «кудись поспішати» – нічого хорошого нам не принесе.

3. Екологічно чисте житло. Важливо обирати наступні заклади розміщення: екологічні готелі, глемпінги, відпочинкові резиденції, хижки-капсули, сімейні будиночки, які впроваджують енергозберігаючі заходи,

раціональне поводження з відходами, використовують відновлювальні джерела енергії тощо.

4. Поринути «з головою» в традиції – пошук незабутніх емоцій та почуттів від культурних багатств туристичних регіонів. Відвідування фестивалів, ярмарків, досвід спробувати місцевого ремесла, участь у різноманітних традиційних майстер-класах. Все це має бути при сталому розвитку туристичної діяльності.

5. Вживати екологічно чисте – це дегустація страв з органічних, корисних вітамінами та мікроелементами продуктів. Від того, що ми споживаємо залежить наш настрій і не тільки, тобто відчуваючи себе бадьорим, ми готові звертати гори на шляху до бажаного.

6. Купуйте те, що несе в собі історію і традиції. Наприклад, якщо наша подорож відбувається по сільській місцевості, ми повинні купувати в невеличких незалежних магазинах, місцевих господарствах. Результат – підтримка місцевої економіки і допомога по збереженню традицій багатьох віків.

7. Розкриття прихованих цінностей – подорож за межі вже відомих туристичних маршрутів, для відкриття особливих казкових місць. Коли ми будемо досліджувати менш відоме – то принесемо у цей світ щось нове і можливо те, яке відкриє нам двері у перспективне стале майбутнє.

Отже, впровадження екологічних турів в регіоні сприятиме збалансованому векологічному, соціальному та економічному відношенні сталому розвитку міст, містечок, що тим самим підтримує туристичну привабливість територій.

ПЕРЕЛІК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Садовенко А. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середа, Т. Тимочко. – 2 вид. – К., 2011. – 392 с.
2. Біологія і екологія: підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / Р. В. Шаламов, Г. А. Носов, М. С. Каліберда, А. В. Комісаров — Харків: Соняшник, 2018. — 312 с.: іл.
4. Meadows, D. H. The Limits to Growth/ D. H. Meadows, D. L. Meadows, J. Randers and W. W. Behrens. – New York: Universe Books, 1972. – 205 p.
5. Зінько Ю. Збереження і сталий розвиток Карпат: Навчальний посібник зі сталого туризму / Зінько Ю., Рутенський М., Кудла Н. – К., 2008. – 60 с.
7. Данилов-Даниелян В. И. Устойчивое развитие (теоретико-методологический анализ) / Экономика и математические методы. – Т. 39. – №2. – 2003. – С. 123–135.
8. Борблік К. Е. Сталий розвиток ринку туристичних послуг: сутність, цілі та особливості. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Випуск. №1(69). С. 65–73.
9. Олійник Я. Б., Шищенко П. Г., Любіцева О. О. та ін. Стратегія сталого розвитку туризму в Україні: географічний підхід // Географія в інформаційному суспільстві: зб. наук. праць. – К.: Обрії. 2008. – Т. 1. – С. 191-199.
10. Програмадій “Порядок денний на ХХІ століття” / Перекл.з англ.: ВГО “Україна. Порядок денний на ХХІ століття”. К., 2000.
11. Артеменко, В. Б. Індикатори стійкого соціально-економічного розвитку регіонів / В. Б. Артеменко// Регіональна економіка. – 2006. – № 2. – С. 90–97.
12. Hartman, Bessel. Indictors for sustainable development: Theory, method, applications / Bessel Hartman. – International Institute for Sustainable Development, 1999. – 124 p.

13. Парфіненко А. Ю. Парадигма туризму ХХІ століття / Парфіненко А. Ю. // Туризм як національний пріоритет: Колективна монографія за редакцією І. М. Писаревського. – Х. ХНАМГ, 2010. – С. 15-45.

14. Доктрина сталого розвитку URL: <http://www.semenets.soborna.org.ua> (дата звернення: 15. 12. 2023).

15. Григорьева В. Экологически безопасный туризм (экотуризм, экологический туризм) / Григорьева В. // Экологический журнал Волна. – 2007. - №1(45). – С. 23-28.

16. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. -. 2-ге вид., випр. та доповн. - К. : Київ. нац. торг. -економ.-ун-т, 2009. - 463 с.

17. Федорченко В.К., Дворова Т.А. Історія туризму в Україні. — К.: Вища школа, 2002. — 195 с.

18. Волков С.К. Единая политика Европейского Союза в области туризма/ С. К. Волков, Е. Г. Попкова // Экономическая теория и мировая экономика. – 2010. – № 9. – С. 8–14.

19. UNWTO Tourism Highlights, 2016 Edition URL: mkt.unwto.org/.../unwto-tourism-highlights-20 (дата звернення: 15. 12. 2023).

20. Зайцева В. М. Формування стратегії сталого розвитку туризму / В. М. Зайцева // Вісник Дніпропетровського університету. Сер. : Менеджмент інновацій. - 2013. - Т. 21, вип. 2. - С. 50-57.

21. Тип ринку сталого туризму, канал бронювання та географія – прогноз та аналіз 2023–2027.URL: <https://www.technavio.com/report/sustainable-tourism-market-industry-analysis/> (дата звернення: 15. 12. 2023).

22. Bremner C. Europe leads Euromonitor International's sustainable travel index. URL:<https://www.euromonitor.com/article/europe-leads-euromonitor-internationals-sustainable-travel-index> (дата звернення: 16. 12. 2023).

23. Туристичний та готельно-ресторанний бізнес у період кризового стану: проблеми розвитку та регулювання : колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Чепурди Л. М.; М-во освіти і науки України ; Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2023. – С. 78-79.

24. Blamey, R.K. Ecotourism: The Search for an Operational Definition. J. Sustain. Tourism 1997, 5, 109–130.

25. Ignatow, G. Cultural Models of Nature and Society: Reconsidering Environmental Attitudes and Concern. Environ. Behav. 2006, 38, 441–461.

26. Santini, C.; Cavicchi, A.; Casini, L. Sustainability in the wine industry: Key questions and research trends. Food Econ. 2013, 1, 9.

27. Lu, J.; Nepal, S. K. Sustainable tourism research: An analysis of papers published in the Journal of Sustainable Tourism. J. Sustain. Tour. 2009, 17, 5–16.

28. Observatoire de la Production Bio Nationale. Agence Bio. URL: <https://www.agencebio.org/vos-outils/les-chiffres-cles/observatoire-de-la-production-bio/observatoire-de-la-production-bio-nationale/> (дата звернення: 18.12.2023).

29. Lamoure, C.; Barber, N.; Bouzdine-Chameeva, T. Managing Wine Tourism and Biodiversity: The Art of Ambidexterity for Sustainability. Sustainability 2022, 14, 15447. URL: <https://doi.org/10.3390/su142215447> (дата звернення: 18.12.2023).

30. Кляп М.П. Сучасні різновиди туризму: навчальний посібник / М.П. Кляп, Ф.Ф. Шандор – Київ: Знання, 2011. – 334 с.

31. Сеньків М. Географія і сучасний стан апітуризму в Україні та Словенії / М. Сеньків, М. Габа, А. Шевчук // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм, 3(2), –К., 2020. – С. 175–184. Режим доступу: <https://doi.org/10.31866/2616-7603.3.2.2020.221276>.

32. Монастирський В.Р., Ганич Н.М., Гаталяк О.М. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції "Географія та

туризм" (м. Харків, 28 лютого 2022 р.). Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2022. 256 с.

33. Офіційний сайт Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL: <http://www.greentour.com.ua/> (дата звернення: 20.12.2023).

34. Світовий туристичний барометр. Всесвітня туристична організація, Мадрид. Іспанія. Квітень-вересень. 2014. 16 с.

35. Оппельд Л. І., Гордіян А. О. Міжнародний довід зеленого туризму в Україні: проблеми та перспективи. Ефективна економіка. № 1. 2014. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2667> (дата звернення: 20.12.2023).

36. Мандрик І.П., Степасюк І.В. Особливості розвитку туризму в Португалії. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Розділ IV. Країнознавство. № 9 (234). 2012. С. 153—158.

37. Чир Н. В. Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму в Балтійському регіоні (на прикладі Латвії). URL: <https://internationalconference2014.wordpress.com/2015> (дата звернення: 22.12.2023).

38. Гапоненко Г. І., Шамара І. М. Особливості туристичної політики Угорщини. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. № 1086. 2013. С. 126—130.

39. Лажнік В. Й. Чеський рай — унікальний туристично-рекреаційний район Чеської республіки. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції "Рекреаційний туристичний потенціал регіонів України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку". URL: <https://turizmlirorl.wordpress.com> (дата звернення: 22.12.2023).

40. Горішевський П., Васильєв В. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. 148 с.

41. Мілінчук О. В., Горшкова Л. О. Зарубіжний досвід туристичного районування: приклад Болгарії. Причорноморські економічні студії. Вип. 521. 2020. С. 41—48.

42. Всесвітня рада подорожей і туризму. URL : <https://wttc.org> (дата звернення: 23.12.2023).

43. Г. О. Горіна, Ю. Г. Бочарова, Є. Г. Крижимінська. Соціально-економічні індикатори розвитку туризму у країнах ЄС / Г. О. Горіна // Торгівля і ринок України. – 2021. – № 1(49). – С. 119–129.

44. Костриця М.М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика: Монографія / Костриця М.М. [за наук. керівництвом і ред. проф. Є.І. Ходаківського, проф. Ю.С. Цал-Цалка]. – Житомир : ЖДТУ, 2006. – 196 с.

45. Бережна Ю. С. Концепція «зеленої економіки»: міжнародний аспект. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. 2012. №1. С. 210-215.

46. Дейнега О.В., Почтовюк А.Б. Перспективи сільського зеленого туризму в підвищенні конкурентоздатності країни та регіону. Перспективи розвитку сільського та екологічного туризму в Україні: зб. тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. Березне, 2016. С. 156–158.

47. Н. Шайн., К. Файнер. Сільський туризм. EPRS | Європейська парламентська дослідницька служба. PE 751.464 - вересень 2023. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/751464/EPRS_BRI\(2023\)751464_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/751464/EPRS_BRI(2023)751464_EN.pdf) (дата звернення: 25.12.2023).

48. Л. Малюта., Н. Гарматій., І. Федішин., У. Ткач. Розвиток сільських територій в Європейському Союзі через туристичний потенціал. Теорія управління та дослідження для розвитку сільського бізнесу та інфраструктури ISSN 2345-0355. 2021. Vol. 43. No. 4: 555-561. URL: <https://doi.org/10.15544/mts.2021.50> (дата звернення: 25.12.2023).

49. Світовий досвід організації сільського туризму: Методичний посібник //Громадська організація «Одеська обласна сільсько господарська дорадча служба», «Центр розвитку та правової підтримки села». – Одеса, 2009. – 54 с.

50. Аграрний екологічний туризм в країнах Центральної та Східної Європи // Матеріали міжнародного науково-практичного семінару. – Стрий, 2004. – 132 с.

51. Ісаєнко В. М., Ніколаєв К. Д., Бабікова К. О., Білявський Г. О., Смирнов І. Г. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь) / В. М. Ісаєнко, К. Д. Ніколаєв, К. О. Бабікова та ін. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – 295 с.

52. Demonja D. TheoverviewandanalysisofthestateofruraltourisminCroatia [Text] / D. Demonja // SociologyandSpace. — 2014. — Vol.52. — P. 69-90.

53. Demonja D. ContributiontothedevelopmentofruraltourisminCroatia: proposedstepsforsuccessfulbusiness [Text] / D. Demonja, R.Bacas // Internationalscientificjournal «tourism». — 2012. — Vol.16. — P. 134-151.

54. Матвієнко Н. М. Розвиток сільського зеленого туризму в Хорватії: досвід для України / Н. М. Матвієнко, В. М. Матвієнко, Ю. М. Денисюк // Часопис картографії. - 2016. - Вип. 13. - С. 98-109. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2016_13_11.

55. European Commission. A long-term Visionforthe EU's RuralAreas - Towardsstronger, connected, resilientandprosperousruralareasby 2040. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0345/>(дата звернення: 27.12.2023).

56. Андріопулос С. Як агротуризм приносить користь сільським громадам. Щоденні новини подорожей. URL: <https://www.traveldailynews.com/column/featured-articles/how-agritourismbenefits-rural-communities/> (дата звернення: 27.12.2023).

57. І. Мареха. Туризм і гостинність: шляхи сталого розвитку: монографія / за ред. І. С. Зігунової. – Суми: ФОП Цьома С. П., 2023. – 164 с.

58. AgritourismMarket. Global Opportunity Analysisand Industry Forecast 2021-2027. URL: <https://www.alliedmarketresearch.com/agritourism-market-A09097> (дата звернення: 28.12.2023).

59. Лью Дж. 8 найкращих агротуристичних місць у світі. URL: <https://www.treehugger.com/top-agritourism-destinations-in-the-world-4869255>(дата звернення: 28.12.2023).

60. Сайт журналу «ЮНВТО Світовий Туристичний Барометр «UNWTO». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/wtobarometereng.2022.20.1.6>.

61. Д. Р. Мозгова., І. С. Зігунова., В. М. Зігунов. Досвід країн ЄС в організації регулювання туристичною діяльністю. № 1(7) (2023): Актуальні питання у сучасній науці.

62. Ханова О. В. Багатомірна оцінка впливу чинників конкурентоспроможності туризму (на прикладі країн Європейського регіону) / О. В. Ханова // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». – 2014. – № 1086, випуск 2. – С. 188–191.

63. Лебедєв,І. В. Сталий розвиток туризму: досвід Європейського Союзу і завдання для України// Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць (ISSN 2313-4569); за ред.:М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2018. № 3 (67). С. 162–173.

64. М. Мальська., О. Крупа. Трансформація стратегії розвитку туристичної сфери Львівської області з урахуванням досвіду Європейських країн: матер. Всеукраїнської наук.-практ. інтернет.-конф. (Дубляни, 17 травня

2023 р.). – Львів : Львівський національний університет природокористування, 2023. – 174 с.

65. Кривенкова Р. Ю. Зарубіжний досвід формування туристичного потенціалу. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. №4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2002> (дата звернення: 29.12.2023).

66. Сайт журналу ICO – Світова організація зі стандартизації «Нові тенденції світового туризму» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iso.org/ru/contents/news/2022/07/trending-in-global-tourism.html>.

67. Горіна Г. О. Сталий розвиток туризму: стратегічні настанови та практики управління / Г. О. Горіна // Торгівля і ринок України. - 2023.- № 1(53). - С. 52-63. – Режим доступу: http://elibrary.donnuet.edu.ua/2805/1/Gorina_2_Stalyi%20rozvytok%20turyzmu.pdf (дата звернення: 29.12.2023).

68. Колокольчикова І. В. Сталий розвиток ринку туристичних послуг в Україні. Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2020. №2(42). С. 27-32. URL: <https://doi.org/10.31388/2519-884X2020-42-27-32> (дата звернення: 1.01.2024).

69. One Planet Sustainable Tourism Programme, LIFE: Lead, Innovate, Finance, and Empower – Annual Magazine 2017/2018. URL: <https://www.eunwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419968> (дата звернення 2.01.2024).

70. Марченко О. А. Трансформації та удосконалення регіональної структури туристичної галузі : монографія. Херсон : Айлант, 2014. С. 344.

71. ЄС LIFE 2023 запрошує українські організації до участі в програмі з захисту довкілля. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gurt.org.ua/news/grants/86407/>.

72. Programme for the Environment and Climate Action. (LIFE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/life/wp-call/2021-2024/call-fiche_life-2023-plp_en.pdf (дата звернення 3.01.2024).

73. An official website of the European Union. Horizon Europe. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (дата звернення 3.01.2024).

74. Пузирна Ж. В. Значення лісових ресурсів для збереження екосистем суші / Ж. В. Пузирна, П. В. Шуканов // Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті: тези доповідей XLVI Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2022 рік (м. Полтава, 25 квітня 2023 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2023. – С. 40-43.

75. Sustainable tourism URL: <https://www.fsitaliane.it/content/fsitaliane/en/sustainability/environmental-commitment/sustainable-tourism.html> (дата звернення 3.01.2024).

76. UNWTO: Tourism's Voice at the United Nations. URL: <https://www.unwto.org/reports/from-crisis-to-transformation/un-agencies.html> (дата звернення 3.01.2024).

77. Can travel, will travel... with zero impact URL: <https://corporate.enel.it/en/stories/articles/2019/07/sustainable-tourism-in-italy-definition-examples> (дата звернення 4.01.2024).

78. Офіційний сайт Alberghi Diffusi URL: <https://www.alberghidiffusi.it/?lang=en> (дата звернення 6.01.2024).

79. Доан П. В. Сталий розвиток локальних туристичних систем і регіонів Італії / П. В. Доан // Географія та туризм. - 2014. - Вип. 31. - С. 15-29. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2014_31_4.

80. Sustainable Tourism in Italy. URL: <https://staging2.fairbnb.coop/blog/sustainable-tourism-in-italy/> (дата звернення 6.01.2024).

81. Ecotourism and sustainable tourism in Italy. URL: <https://www.findyouritaly.com/ecotourism-and-sustainable-tourism-in-italy/> (дата звернення 8.01.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклади розкиданих готелів Італії:

Рис. А. 1. Borgo Montemaggiore

Рис. А. 2. Trulli Holiday

Рис. А. 3. Готель Albergo Diffuso Zoncolan

Рис. А. 4. Готель Sextantio Albergo Diffuso